

**TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ TÜRK
DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMINDA KÜLTÜR AKTARIMI VE
KÜLTÜR AKTARIMINA DAİR ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİ**

Büşra MUTLU

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

2025

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMINDA KÜLTÜR AKTARIMI VE KÜLTÜR
AKTARIMINA DAİR ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

(Cultur Transmission in the Turkhis Language and Literature Course Curriculum of the
Turkiye Century Education Model and Teacher's on Cultural Transmission)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra MUTLU

Danışman: Doç. Dr. Fatih VEYİS

Erzurum
Eylül, 2025

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Büşra Mutlu tarafından hazırlanan “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Kültür Aktarımı ve Kültür Aktarımına Dair Öğretmen Görüşleri” başlıklı çalışması 10 / 09 / 2025 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU

Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Danışman: Doç. Dr. Fatih VEYİS

Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Mehmet Celal VARİŞOĞLU

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

.... / / 202..

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Refik DİLBER

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Kültür Aktarımı ve Kültür Aktarımına Dair Öğretmen Görüşleri” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

10 / 09 / 2025

Aslı ıslak imzalıdır

Büşra MUTLU

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun / ... / tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun / ... / tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Danışmanım Doç. Dr. Fatih VEYİS'e ve okumayı öğrendiğim ilk harften bu çalışmanın son noktasına kadarki eğitim-öğretim hayatımda emeği olan tüm hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca süreçte bana yol gösteren Celal FEDAI ve Prof. Dr. Özlem FEDAI hocalarıma, zorlandığımda yardımlarını esirgemeyen dostlarıma, her zaman benimle yürüyen ve bana destek olan aileme teşekkürlerimi sunarım.

Büşra MUTLU

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİM PROGRAMINDA KÜLTÜR AKTARIMI VE KÜLTÜR AKTARIMINA DAİR ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Büşra MUTLU

Eylül 2025, 76 Sayfa

Amaç: Bu araştırmanın amacı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programında kültür aktarımını incelemek ve öğretmenlerin kültür aktarımına dair görüşlerini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda program metinleri ve öğretmen görüşlerinde kültür aktarımı konusu incelenmiştir.

Yöntem: Çalışma nitel araştırmanın olanaklarından faydalanılarak durum çalışması ile yürütülmüştür. Veriler doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış gözlem formuyla toplanmıştır. Verilerin analizi ise betimsel analiz ve içerik analizi ile yapılmıştır.

Bulgular: Araştırmada Türk dili ve edebiyatı dersinin kültür aktarımında önemli olduğu Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri tarafından dile getirilmiştir. Öğretmenlere göre Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli programı genel olarak kültür aktarımına hizmet ettiği, fakat materyaller ve ders dışı etkinliklerle desteklenerek geliştirilmesi gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır. Programda değerler ve okuryazarlık becerileri içerisinde kültür aktarımına yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Uygulama kısmında kültür aktarımını içeren değerlerden yalnızca D19 değerinin baskın olduğu belirlenmiş ve kültür okuryazarlığının kapsamının kültürü tanıma aşamasında olduğu görülmüştür.

Sonuçlar: Programın amaç ve hedefleri kültür aktarımını desteklemektedir, fakat programın içeriğindeki öğrenme-öğretme uygulamaları bölümünde yeterli kültür aktarımı unsurunun bulunmadığı belirlenmiştir. Programın kültür aktarımını amaç edindiği ancak bunu uygulama kısmında yansıtamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk dili ve edebiyatı, eğitim, kültür aktarımı, kültür, program

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

CULTUR TRANSMISSION IN THE TURKHIS LANGUAGE AND LİTERATURE COURSE CURRICULUM OF THE TURKIYE CENTURY EDUCATION MODEL AND TEACHER’S OPINIONS ON CULTURAL TRANSMISSION

Büşra MUTLU

September 2025, 76 Pages

Purpose: The aim of this research is to examine the transmission of culture in the “Century of Türkiye” Education Model Turkish Language and Literature curriculum and to identify teachers’ perspectives on cultural transmission. To achieve this aim, this study analyzes cultural transmission through curriculum texts and teachers’ opinions.

Method: This study adopts a case study design within the framework of qualitative research. Data were collected through document analysis and a semi-structured observation form. Descriptive and content analysis methods were employed to analyze the data.

Findings: Turkish Language and Literature teachers emphasized that the Turkish Language and Literature course plays a significant role in the transmission of culture. A key finding was that, according to the teachers, the Türkiye Century Maarif Model curriculum generally facilitates cultural transmission, though it requires further development and support through instructional materials and extracurricular activities. Cultural transmission was observed within the values and literacy skills components of the curriculum. Regarding implementation, only the value D19, which encompasses cultural transmission, was found to be prominent, and the scope of cultural literacy was largely at the stage of recognizing or introducing culture.

Conclusions: The objectives and goals of the curriculum support cultural transmission; however, it was found that the teaching and learning practices within the curriculum do not contain sufficient elements of cultural transmission. It was concluded that while the curriculum aims to promote cultural transmission, this goal is not adequately reflected in the implementation phase.

Keywords: Turkish language and literature, education, cultural transmission, culture, curriculum

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı	2
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	3
Araştırmanın Sınırlılıkları	4
İKİNCİ BÖLÜM	5
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	5
Kültür	5
Kültür ve Toplum İlişkisi	6
Dil, Kültür ve Edebiyat İlişkisi	8
Kültür ve Kültürün Eğitim ile Aktarılması	9
Kültür Aktarımı ve Edebiyat Eğitimi.....	11
Eğitimde Program ve Program Geliştirme	11
İlgili Araştırmalar.....	13
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	16
Yöntem	16
Araştırma Yöntemi.....	16
Katılımcılar ve Veri Kaynakları.....	17
Veri Toplama Teknikleri ve Araçları	18
Süreç/Uygulama.....	19
Verilerin Analizi.....	20
Geçerlik ve Güvenirlilik.....	21
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	23
Bulgular	23
<i>Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programlarında Kültür Aktarımı İçin Belirlenen</i> <i>Hedeflere Dair Bulgular</i>	23

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı Genel Çerçevesi.	25
<i>Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Kültür Aktarımının Hangi Metin Türleri Üzerinden Gerçekleştirildiğine Dair Bulgular</i>	33
<i>Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Kültür Aktarımının Hangi Etkinlikler Üzerinden Yapılacağına Dair Bulgular</i>	34
<i>Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Kültür Aktarımının Hangi Beceriler Vasıtasıyla Gerçekleştirileceğine Dair Bulgular</i>	34
<i>Kültür Aktarımına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Dair Bulgular</i>	37
BEŞİNCİ BÖLÜM	46
Tartışma ve Sonuç	46
Öğretmenlerin Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Kültür Aktarımına Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma	46
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Kültür Aktarımı İçin Belirlenen Hedeflere İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	47
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Hangi Edebi Türler Üzerinden Kültür Aktarımı Yapıldığına İlişkin Sonuç ve Tartışma	48
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Hangi Etkinlikler Üzerinden Kültür Aktarımı Yapıldığına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	49
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Hangi Beceriler Vasıtasıyla Kültür Aktarımı Yapıldığına İlişkin Sonuç ve Tartışma	49
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Hangi Kültürel Yapıların Aktarıldığına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	50
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Kültür Aktarımıyla İlgili Öğrenme Çıktılarını Değerlendirmek İçin Hangi Yöntemlerin Kullanıldığına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	50
Öğretmen Görüşleri ve Türk Dili ve Edebiyatı Programı Arasındaki Paralelliklere ve Farklılıklara İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	51
Öneriler	52
KAYNAKÇA	54
EKLER	60
EK-1. Etik Kurul İzni.....	60
EK-2. MEB Araştırma ve Uygulama İzni.....	61
EK-3. Veri Toplama Aracı.....	63
ÖZ GEÇMİŞ.....	64

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo1. <i>Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinin Kültür Aktarımındaki Rolüne Ait Görüşler</i>	38
Tablo 2. <i>Kullanılan Ders Materyallerinin Kültür Aktarımı Açısından Yeterliği Üzerine Görüşler</i>	39
Tablo 3. <i>Öğretmenlerin Derslerinde Kültürel Unsurların Aktarımına Yönelik Kullandıkları Yöntem ve Teknikler</i>	40
Tablo 4. <i>Eğitim Programlarının Kültür Aktarımında Yeterli Olup Olmadığına Dair Görüşler</i>	42
Tablo 5. <i>Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Kültür Aktarımın Daha Etkili Hale Getirilmesi İçin Yapılabileceklerle Dair Görüşler</i>	43
Tablo 6. <i>Öğretmenlerin Konuya Dair Eklemek İstedikleri, Soruyla Yönlendirilmemiş Görüşleri</i>	44

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Öğretmenlerin Çalıştığı Okul Türleri	17
Şekil 2. Öğretmenlerin Mesleki Deneyim Yılları	18

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

D14	: Saygı
D15	: Sevgi
D16	: Sorumluluk
D19	: Vatanseverlik
D4	: Dostluk
D7	: Estetik
OB5	: Kültür Okuryazarlığı
TDE1.2	: Anlam oluşturabilir (Dinleme kazanımı)
TDE1.3	: �z�mleyebilir (Dinleme kazanımı)
TDE2.2	: Anlam oluşturabilir (Okuma kazanımı)
TDE2.3	: �z�mleyebilir (Okuma kazanımı)
TDE3.2	: �cerik oluşturabilir (Konuşma kazanımı)
TDE3.3	: Kural uygulayabilir (Konuşma kazanımı)
TDE4.1	: Yazmayı yönetebilir (Yazma kazanımı)
TDE4.2	: �cerik oluşturabilir (Yazma kazanımı)
TDE4.3	: Kural uygulayabilir (Yazma kazanımı)
TDE4.4	: Yansıtabilir (Yazma kazanımı)
TYMM	: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Birey bir öğrenme ve aktarma ortamının içinde büyür. Toplum, devamlılığı için bünyesine yeni katılan her bireyi kendi normlarına göre yetiştirir. Toplumun bir parçası olan birey doğduğu andan itibaren çevreden nasıl yaşaması gerektiğine dair bilgiler edinir. Sistemli ya da sistemsiz bir şekilde gerçekleşen öğrenmeler yaşam boyunca devam eder. Kültür yaşam boyu devam eden bu öğrenmenin bir parçasıdır. Çünkü toplum bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları bir yapıdır (Kulak, 2017) ve toplumsal bütünlüğü sağlayan unsur kültürdür. Kültür toplumların ortak bilinç dışı olarak kabul edilir (Eagleton, 2023). Dolayısıyla toplumun varlığını sürdürmek için kültürünü aktarması gerekir. Kültürün aktarımı; toplumun kültürel kimliğinin yeni nesillere anlatılması, kavratılması ve benimsetilmesidir (Melanlıoğlu, 2008). Bu amaç için eğitim kullanır. Kültür; öğrenilen, dilde saklanıp korunan, eğitimle yeni kuşaklara aktarılan bir birikimdir (Güvenç, 2002). Bu birikimin aktarılmasındaki süreklilik için eğitim önemli bir faktördür. Okullar; sadece yeteneklerin ve belirli bilgilerin öğretildiği yerler değil aynı zamanda toplumun üyelerinin kültürle şekillendirildiği kurumlardır (Soylu, 2018). Kültür toplumun bütünlüğünü sağlayıcı bir unsur olduğundan yeni kuşaklara aktarılması eğitimin önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda eğitim, yalnızca bireysel gelişimi değil aynı zamanda toplumun kültürel kimliğinin korunmasını ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan en temel araç konumundadır.

Kültür aktarımı eğitim ile yapıldığında süreç planlı ve düzenli bir şekilde sürdürülmüş olur. Çünkü öğrencilerin eğitim sistemlerinin amaçladığı yönde özellikler edinmeleri, eğitim kurumlarında tesirli ve verimli öğrenme yaşantıları geçirmelerine bağlıdır (Demirtaş, 2017). Bu sebeple eğitimin amaçlarının gerçekleşmesi için öğrenme durumları önceden hazırlanan bir plan üzerinden yürütülür. Eğitim sistemi programlardan oluşur ve eğitim programlarıyla işlerlik kazanır (Erden, 1998, Akt., Demirtaş, 2017). Eğitim programı; öğrenenler için okul içinde veya dışında gerçekleştirilmek üzere önceden belirlenmiş etkinliklerle sağlanan öğrenme düzeneğidir (Erdoğan, 2015). Oluşturulan eğitim süreçlerinin, eğitimin amaçlarını yerine getirebilmeleri ancak uyguladıkları eğitim programlarının bütün yönleriyle değerlendirilmesi sonucunda sağlanır (Sağlam & Yüksel, 2007, Akt., S. M. Özdemir, 2009). Birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen yapılardan oluşan eğitim unsurlarına, bu bağlantılar göz önünde bulundurularak bakılmalı ve elde edilen değerlendirmeler sonucunda sistemin amaçlandığı gibi

olup olmadığına karar verilmelidir. Demirtaş (2017) bu bağlamda eğitimin daha vasıflı hale gelmesinde, programların geliştirilmesi ve değerlendirilmesinin ciddi önem taşıdığını düşünmektedir. Değerlendirme; program geliştirme faaliyetinin önemli bir aşamasıdır ve süreklilik arz eden bir tarafını oluşturur. Bu aşamada elde edilen sonuçlar ve alınan geri dönüşler programın daha iyiye doğru ilerlemesinde kullanılır (Varış, 1988, Akt., S. M. Özdemir, 2009). Buna göre program geliştirme, program değerlendirme ile bir bütün oluşturur ve ikisi de birbirlerini destekleyici bir yöne sahiptir. Eğitimin amaçlarının istenildiği gibi yerine getirilebilmesinin etkili yolu onu sistemli ve düzenli hale getirmektir. Bu durum programla mümkündür ve programların doğru işleyişte ilerlemesi için sürekli bir değerlendirme gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı

Eğitim bireyin bilgi ve becerilerini geliştirmenin yanı sıra kültürel kimliğin korunması ve toplumun devamlılığı açısından da önemli işlevlere sahiptir. Bu sebeple yalnızca Türkiye’de değil bütün ülkelerde kültür temelli eğitime ihtiyaç vardır (Aydoğan, 2017). Hem bireyin varlığını hem de bireyin bir parçası olduğu toplumun kimliğini korumak için kültürün bir sonraki nesle aktarılması önemlidir. Eğitim kişinin gelişimiyle ilgilidir ve kişiler toplumdan bağımsız düşünülemezler dolayısıyla eğitim, içinde bulunduğu toplumun normlarına ve kültürüne bağlı olmalıdır (Tezcan, 2016). Ayrıca her kültürel sistem sırf bugünü düzenlemez. Bu sistemlerde bireyin varlığını ileriye taşıyacak ilke ve esaslar mevcuttur (Köktürk, 2006). Bu sebeple kültür temelli bir eğitim hem bireylerin donanımını artırır hem de toplumun kimliğinin korunup gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar.

Eğitimde kültür aktarımı ders içerikleriyle gerçekleştirilir. Okutulan tüm derslerin kültür aktarımında katkısı ve payı olduğu bir gerçektir ve kültür aktarımındaki asıl ağırlık kültür dersleri olarak adlandırılan derslerdedir (San, 2019). Bu bağlamda lise dengi okullarda kültür aktarımı hususunda edebiyat eğitimi öne çıkmaktadır. Edebiyat, millî kültürün başlıca unsurlarından biridir ve toplumun geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki kuşaklarını birbirine bağlayan bir köprüdür (Cumbur & Parlatır, 1988). Bu doğal taşıyıcılık edebiyat eğitiminde de devam etmektedir. Okullardaki edebiyat eğitimi, öğrencilerin kültürel kimlik ve aidiyet bilinci kazanmalarında temel bir araç konumundadır.

Edebiyatın kültürün taşıyıcısı olması ve eğitimin kültür aktarımındaki önemi doğrultusunda araştırmanın amacı 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında geliştirilen Türk dili ve edebiyatı öğretim programında kültür aktarımının incelemesidir.

Araştırmanın alt başlıkları;

- Türk dili ve edebiyatı dersinde kültür aktarımına yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?
- Türk dili ve edebiyatı öğretim programında kültür aktarımı için belirlenen hedefler nelerdir?
- Programda hangi edebi türler üzerinden kültür aktarımı hedeflenmiştir?
- Programda hangi etkinlikler üzerinden kültür aktarımı hedeflenmiştir?
- Programda hangi beceriler vasıtasıyla kültür aktarımı hedeflenmiştir?
- Programda hangi kültürel yapıların aktarılması hedeflenmiştir?
- Öğrencilerin kültür aktarımıyla ilgili öğrenme çıktılarını değerlendirmek için hangi yöntemler kullanılmaktadır?
- Kültür aktarımı konusundaki öğretmen görüşleri ve program arasındaki paralellik ve farklılıklar nelerdir?

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Eğitim şansa bırakılamayacak kadar önemli ve gençlere sistemli bir şekilde iletilmesi gereken; kesin idealle, değerler ve yetenekler içermektedir (Soylu, 2018). Bu durum eğitimin programlı bir şekilde yapılmasını gerektirir. Programlar ise bu idealleri, değer ve yetenekleri istenilen şekilde aktarabilmek ayrıca işlerlik ve güncelliklerini koruyabilmek, değişen koşullara ve öğrenci ihtiyaçlarına cevap verebilmek için sürekli değerlendirilmeye ihtiyaç duyarlar. Yürürlüğe giren her programın farklı açılardan araştırılıp güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesi ve elde edilen bulguların sonraki düzenlemelerde kullanılması eğitimin kalitesine katkı sağlamaktadır.

Ayrıca eğitim programları, sadece akademik bilgi aktarımını değil, aynı zamanda kültürel birikimin ve millî kimliğin yeni kuşaklara aktarılmasını da amaçlayan metinlerdir. Zira eğitimin görevlerinden biri de toplumun kültüre göre şekillenmesine yardımcı olmaktır (Çetinkaya, 2013). Eğitimin kültür aktarımı amacını Türk dili ve edebiyatı dersleri üstlenir. Çünkü edebiyat toplumların kültürel birikimini oluşturur ve geleceğe taşır. Edebiyatın, süreklilik arz eden kültür aktarıcısı olmasının yanı sıra başlı başına bir kültür unsuru olması kültür aktarımında Türk dili ve edebiyatı derslerini önemli bir noktaya taşır (Cumbur & Parlatır, 1988). Okullardaki Türk dili ve edebiyatı dersi, bireye dil zevki kazandırmak ve dil ile oluşturulan metinler aracılığıyla kültürel muhtevanın tanınmasını sağlamak açısından kültür aktarımına katkı sunmaktadır. Bu sebeple edebiyat eğitiminin hangi amaç, içerik ve yöntemlerle gerçekleştirildiği hem eğitim bilimleri hem de toplumun kültürel devamlılığı açısından önemlidir.

Bu bağlamda, 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin kültür aktarımı açısından ele alınması programın henüz bu konu üzerinden değerlendirilmemiş olması açısından özgün değere sahiptir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türk dili ve edebiyatı öğretim programı ile sınırlıdır. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu öğretmenlerin görüşlerini sınırlı şekilde yansıtmaktadır. Araştırmanın görüşme verileri, Erzurum ilinde görev yapan öğretmenlerin görüşleriyle sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Kültür

Kültür kelimesi tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi zor bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür kelimesi için çokça tanım ortaya koyulmuştur. Bu durum sorunu çözmek yerine daha da karmaşık hâle getirmiştir. Aynı paydada buluşamayan filozoflar ve antropolog, psikolog, sosyolog gibi sosyal bilimle uğraşan insanlar kültür kavramının anlamına dair pek çok tanım yapmışlardır (Kulak, 2017). Bu uzlaşamama durumu ve olgunun kendisinde var olan karmaşası kelimenin tanımlanmasını zorlaştırmıştır.

Kültür kavramının çok katmanlı ve anlamlı yapısını anlayabilmek için onun etimolojik geçmişine ve gelişim sürecine bakmak gerekir. Kültür kelimesinin Latince kökü, tarımda gelişimden ikamet etmeye, tapınmaktan korumaya kadar birçok anlama gelen *colere* mastarıdır (Eagleton, 2005). Bu kelimedenden türetilen *cultura* kelimesi başlarda Romalılar tarafından kendiliğinden yetişen bitki ile insan eliyle yetiştirilen bitki arasındaki farkı ifade etmek için kullanılmıştır. (Kulak, 2017). Zaman içinde anlamı farklılaşmış gibi görünse de aslında kelime kendiliğinden yetişen bitki ve insan eliyle yetiştirilen bitkiyi ayırt etmekteki anlamını bir bakıma korumuştur. Kelimenin yeni anlamı da doğada kendiliğinden var olanla insan eliyle var edilenin farkını ortaya koymaktadır. *Cultura* kelimesi Fransızcada 13. yüzyıl sonlarına doğru ekilmiş toprak anlamıyla sözlüklere geçmiş, mecazi anlamı 16. yüzyılın ortalarında oluşmuş ve 18. yüzyıla kadar bir şeyin kültürü şeklinde kullanılırken aydınlanma devri esnasında ve sonrasında kelime tekil kullanım halini almıştır (Cuche, 2013). Kelimenin mastar olarak birçok anlamı bünyesinde bulundurması tanımlanmasındaki güçlük durumuna sebep olan unsurlardan biridir. Zaman içerisinde bazen genişleyen bazen daralan anlamları karşılamak için kullanılmış olması da tanımlanmasını zorlaştırmıştır. Kültür kelimesinin öğrenmeyle birlikte bireysel insan aklının ve kişisel görünün gelişmesini karşılayan bir anlama kavuşması 19. yüzyılı bulmuştur (Smith, 2007). Etimolojik kökeni kırsal emek olan kültür kelimesi; 19. yüzyıla gelindiğinde entelektüel, tinsel ve maddi ilerleme süreçlerini karşılayan bir kelime olan “uygarlık” ile neredeyse eş anlamlı şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Eagleton, 2011). Böylece kültür hem bireysel hem toplumsal gelişimi ve birikimi karşılamayan bir kelime olmuştur.

Günümüzde kültür daha çok “bir milletin ortak yaşamı” anlamındadır ve bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler bütünüdür ifade eder. Kültür; bir grubun kendine has yaşam

tarzını oluşturan değer, âdet, inanç ve pratiklerin birleşimidir (Eagleton, 2011). Başka bir ifadeyle kültür toplumun bireylerinin, topluma dair ve kendilikleri açısından öğrendikleri muhtevadır. Bu muhteva bireyin yaşam bilgisidir ve kültür bireyin toplum içinde var olma aracıdır. Kültür için daha başka tanımlar da yapılmıştır. Kültür; insanın insan tarafından kurulmuş, var edilmiş çevresidir (Kurtkan, 1976), medeniyet koşullarına göre öğrenilmiş toplumsal yaşantı şeklidir (Ergun, 1991), çevrenin insan tarafından oluşturulup geliştirilen ve yeni kuşaklara aktarılan kısaca yaşamı kolaylaştırmak için insan tarafından üretilen her şeydir (Aydın, 2014), genel anlamıyla bilgidir (Çetinkaya, 2013). Ayrıca kültür toplum üyelerinin yaşamları boyunca eğitim süreciyle öğrendiklerinin tamamıdır (Güvenç, 2002). Kültürün çok katmanlı oluşu bu tanımlardan da anlaşılmaktadır. Kültür denildiğinde içeriğinde insanlar arasındaki her çeşit karşılıklı etkileşimi, her türlü yapıp var etme alışkanlığını, bütün manevi ve maddi ürünlere yer veren bir yapıyı düşünmemiz gerekir (Uygur, 1996). Bu geniş bir çerçevedir. Kültür, insanın ve içinde yaşadığı koşulların birlikte yarattıkları yaşam bilgisidir. İnsan kültürü, kültür de insanı var eder (Aydın, 2014). İnsanın maddi ve manevi her şeyi işlemesi ve geliştirmesine kültür denmektedir (Kaplan, 2001). Yani üretim halindeki bir yaşam kendiliğinden kültürü oluşturur. Oluşturulan kültür toplumu, toplum bireyi etkiler. Böylece döngüsel süreç devam eder.

Batıdaki kültür tanımlamalarının karmaşasına karşın doğu bu karmaşayı medeniyet kelimesiyle çözmüştür. Medeniyet ve kültür aynı bütünün iki cephesidir (Meriç, 1986). Bu sebeple kültür dilimizde medeniyetle eş anlamlı şekilde anlaşılmış ve iki kelime birbirinin yerine kullanılmıştır. Türkçede ve bu araştırmada kültür denildiğinde medeniyeti kuran ve inşa eden yapılar kastedilmektedir.

Kültür ve Toplum İlişkisi

Toplum, kültürün kuşaktan kuşağa aktarımıyla varlığını sürdüren bir yapıdır. Bireyler belli bağlar ve ilişkiler aracılığıyla bir araya gelerek toplumu oluştururlar (Kulak, 2017). Bu bağlar ve ilişkileri oluşturan şey ise kültürdür. Bir toplumun asırlar süren tecrübesiyle yoğrulan ve onu diğer toplumlardan ayıran şey olarak tanımlayabileceğimiz kültür ise ancak toplumun bütününde yaşarsa devamlılık gösterir (Çarkıt, 2020). Kültür ve toplum; birbirinin devamlılığı için hayati önem taşıyan iki kavramdır. Bu nedenle her kültürel kriz aynı zamanda bir toplumsal krizdir (Köktürk, 2006). Zira toplumun bütününde yaşadığı taktirde varlığını sürdürebilen bir yapı olan kültürdeki sıkıntının, toplumun her alanında kendini hissettirebilecek bir sıkıntı haline gelmesi kaçınılmazdır. Kültür ve toplumun iç içe oluşu göz önünde bulundurulduğunda kültürün yeni nesillere aktarılamaması ya da doğru şekilde devamlılığının sağlanamaması durumu yalnızca kültürün aktarılamayışı olarak değil, aynı zamanda toplumun birlikteliğinin

sağlanamayışı olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla her toplum varlığını sürdürebilmek için, ortak davranışlar göstermek ve aynı zamanda farklı etkinliklerde de bulunan insanlardan oluşmak zorundadır (Aydın, 2014) Buradaki ortak davranışlar kültürdür.

Kültür olarak adlandırdığımız şey, toplumsal bir sistemdir ve bir toplum tarafından kabul gören tutum ve değerlerdir. Güvenç (1996) kültürün toplumsal bir sistem olduğunu dile getirmiş ve toplum tarafından kabul gören tutum ve değerlerin kültür olarak adlandırıldığını belirtmiştir. Bireyler kültürü öğrendiklerinde aslında içinde doğup büyüdüğü ve ait oldukları toplumun kabul gören değerlerini, alışkanlıklarını, tüketim biçimlerini, siyasal algılarını, eğlence türlerini ve ritüellerini öğrenirler (Doğan, 2018). Bireylerin doğdukları andan itibaren toplumla uyum içerisinde yaşamalarını sağlayan bilgi ve birikimlerin tamamı kültürdür. Ayrıca kültür toplumsal olarak yönlendirilmiş bir yaşayış tarzı ve toplumsal düşüncenin ya da belirli bir toplumun düşüncesinin örgütlenmiş şeklidir (Ergun, 2000). Toplumlar kültürleriyle bu örgütlenmiş düşünceyi bir sonraki nesle aktarırlar ve böylece eski ve yeni, geçmiş ve şimdi arasındaki bağı kurarak birlik ve bütünlüklerini sağlarlar.

Kültür bireylerin yaşam içinde nasıl davranması gerektiğini belirleyen bir yapı olarak da karşımıza çıkar. Zira kültürün birey ve toplum üzerindeki etkilerine baktığımızda çocukluk çağında kültürel değerleri önemli ölçüde benimseyen bir bireyin; kültürü yozlaştıracak değişimlere karşı çıktığı, kültürün onayladığı değişimlere ise uyum sağladığı görülmektedir (Aydın, 2014). Bireyi toplum normlarında hareket etmeye iten şey kültürdür. Çünkü bireyin kişiliği, toplumsal ve kültürel yapı arasındaki ilişkiler üzerine inşa edilir (Ergun, 2000). Kültürel kişilik, toplumun değişimler karşısında ihtiyaç duyduğu süzgecin ve direncin oluşturulmasını sağlayan unsurdur. Eagleton (2011) kültürü toplumda bir panzehir olarak görür. Ona göre kültür; denge çağrısı ile fanatik düşünceleri ve dar görüşü yumuşatan, benliği taraflılık ve dengesizlik gibi durumlardan koruyan bir şeydir. Bu durum kültürün; bir toplumun bütünlük, birlik ve beraberlik halinde yaşaması ve varlığını sürdürmesini sağlar. Kutuplaşma ve ayrışma meselelerinde ortak kültür bilinci denge görevi görür. Bu bağlamda kültür toplumun hem üyesi hem onu bir arada tutan gücüdür.

Kültürün toplumdaki yerini sağlamlaştıran şey doyum sağlamaya devam etmesidir. Doyum verici olan alışkanlıklar devamlılık gösterir bu nedenle kültürel öğeler de toplum üyeleri tarafından doyum ve hizmet sağlayıcı kaynaklar olarak görüldüğü sürece devam ettirilir (Güvenç, 1996). Nitekim topluma ve kültüre baktığımızda işlevsel olanın sürdürülebilir olduğu görülmektedir. Kültürel öğeler ve gelenek yalnızca şekilsel boyutuyla değil, özündeki anlamıyla aktarıldığında toplumda yer edinir ve devamlılık gösterir. İnsanın kendi deneyimi üzerinden kendi yaşam serüvenini üretmesi gerekir. Toplumsal yaşamda hiçbir deneyim kişinin

kendi deneyimi kadar kendisi için değerli değildir (Doğan, 2018). Bu durum kültür-toplum-birey bağlamında değerlendirildiğinde bireyin toplumun kültürünü benimseyip kıymetli görmesinin yolu; kültürü dışarıdan izleyen ya da kulaktan duyan değil bizzat içine giren, ritüeli ya da olguyu tekrar eden, deneyimleyen olmasından geçmektedir. Toplumun kültür yoluyla inşası ve devamlılığı için kültürün deneyim yoluyla da aktarılması gerekir.

Sosyal bir sistem olan toplumların kendi alt sistemlerini bütünleştirmeleri toplumsal bir zorunluluktur. Bu bütünleşme değerler aracılığıyla gerçekleşir. Bu nedenle topluma yeni katılan bireye kural ve normların öğretilmesi bir gereklilik olarak görülür. Bu süreç toplumsallaşmadır ve toplumsallaşma kısaca kültürün yeni kuşaklara aktarımıdır (Aydın, 2014). Alt sistemlerin devamı ve bütünleştirilmesi üst sistem olan toplumun da devamı ve bütünleşmesi olduğundan bu aktarım ve öğretim daha da önem kazanmaktadır.

Kısacası kültür ve toplum dairesel bir ilişki içindedir. Bu dairesellik onlara iç içe olma, birbirini var etme ve birbirinden etkilenme durumuna sebep olur. Dolayısıyla toplumun devamlılığı kültürün aktarımına, kültürün devamlılığı toplumun onu benimsemesine bağlıdır.

Dil, Kültür ve Edebiyat İlişkisi

Toplumun kimliğini yansıtan ve inşa eden şey kültürdür, kültürü var edense dildir. Dil; kültürü hem kuran hem geliştiren, genellikle toplumsallaşmayı ve toplumsallaşmayla birlikte tarihsel sürekliliği de sağlayan bir yapıdır (Uygur, 1996). Aksan (2007) dilin, her yönüyle bir ulusun kültürünün aynası ve uygarlığın en önemli belirtisi olduğunu düşünür. Bu ifadeler Cuche'a (2013) göreyse dil kültürü yansıtır ve aynı zamanda onun bir ögesidir, hatta dil kültürün koşuludur. Ortak bir dil, bir toplumdaki insanları birbirine bağlayan ve toplumun sınırlarını belirleyen temel etkenlerdendir (Aydın, 2014). Bu açıdan bakıldığında dili öncelikle aynı milletten olmanın göstergesi olarak kabul etmemiz gerekir. Nitekim Uygur (1996), ortak dil konuşanlara özgü bir topluluğun üyesi olmayı, bir kültürün üyesi olmakla aynı kabul eder. Toplumun bütünleşmesinde kültürün etkisi, kültürün oluşmasında da dilin etkisi görülür.

Toplumlar sahip oldukları kültürü, dil vasıtasıyla bugünde yaşatıp geleceğe taşırlar. Dilin işlevlerinden biri de kültür aktarımını sağlamaktır (Melanlioğlu, 2008). Dil bir araç olarak kültürün taşıyıcısıdır. Melanlioğlu (2008) dilin, hem kültürü oluşturan düşünceyi hem de düşünceyi hayata geçiren ifadeyi yaratmasına ve bu ifadelerin davranışları şekillendirmesine dikkat çeker. Dil ile başlayan ve davranışla sonuçlanan durumun kültürel unsurları oluşturduğunu belirtir. Bu doğrultuda bir milletin dil ile ifade ettiği her şey kültür kavramının içerisine girer çünkü bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kalıbına dökülür. Böylece dil ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır (Kaplan, 2021). Yani dil kültürün hem içeriğini inşa eder

hem de taşıyıcısıdır. Hatta Kaplan (2021) kültür eserlerini dilin belli bir yer ve anda donmuş şekli olarak görür. Yani zamanın içinde dil kullanılarak kültür sabit tutulur ve bir sonraki nesle aktarılır. Bu sabit tutma işlemi dil ile yapıldığından dil kültür aktarıcısı ve kurucusu olarak kabul edilir.

Kültür insanın ortaya koyduğu ve içinde insanın var olduğu bütün bir gerçeklik demektir. İnsanın düşüncesi hiçbir zaman dil dışında gerçekleşmediğinden kültüre giden her yol dilden geçer (Uygar, 1996). Bu sebeple kültürün en temel taşıyıcısı olarak dildir. Bu temel taşıyıcıyı incelerken salt dilsel yapılarla yetinilemez, bunun sebebi ilk bakışta bile bir sembol hazinesi olduğu fark edilen dilde bir ruh yani kültür olmasıdır (Köktürk, 2006). Dilin yalnızca semboller değil anlamlar bütünü oluşu bu kültür ruhunu var eden şeydir. Öte yandan Güvenç (1996) sosyal/kültürel sistemin gerçekten var olabildiğini, iki önemli değişkenin varlığına bağlamış ve bu değişkenlerden birini biyo-kültürel ürün olan kişilik diğerini ise kişilerin birbirleriyle anlaşmak için kullandıkları dil olarak belirlemiştir. Bu yaklaşım dilin kültür perspektifinde ne kadar önemli olduğunu gösterir.

Dil ve edebiyat birbirinin ayrılmaz parçalarıdır. Çünkü edebiyat dil ile inşa edilir (Kaplan, 2021). İster sözlü ister yazılı olsun var edilen edebiyat dünyası, kelimelerle örülen bir dünyadır. Dilin ortak kümesinde, edebiyat da kültürün inşa edicilerinden kabul edilir. Dil kültürü oluşturan bir öge olduğundan onunla oluşturulan eserler, kültürün inşa edicisi sayılır. Nitekim Kaplan (2021) kültürün bir manada edebiyatın aynadaki yansıması olduğunu ve kültür sahasında ne varsa, onların aynıyla edebiyatta da bulunabileceğini öne sürmüştür. Tam tersi de mümkündür. Bir milletin edebiyatında ne varsa kültüründe de onlar görülür. Edebiyatın insanla ilişkili olması ve insanın hayatını yansıtması bunun sebebidir. Bu bağlamda dilde ne varsa edebiyatta yer alacağından dolayı olarak kültürde de yer alır. Bu çerçevede dil ve edebiyat ayrılmaz parçalardır ve bu birliktelik sonucunda kültür oluşur.

Kültür ve Kültürün Eğitim ile Aktarılması

Kültürün aktarımı ve sürekliliği büyük ölçüde eğitim ile gerçekleşir. Eğitim hem bilgiyi hem de toplumun gelenek ve normlarını, yeni nesillere kontrollü ve istendik biçimde aktarmanın yoludur. Eğitim; birey, toplum, ulus ve insanlık için amaçlı olarak gerçekleştirilen süreçlerdir (Erdoğan, 2015). Eğitimin amacı; bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın ötesinde toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek ölçüde ve nitelikte değer üretmek, mevcut değerlerin dağılmasını önlemek, yeni ve eski değerleri bağdaştırmaktır (Varış, 1998). Eğitim insanı için özgün ya da yaygın anlamda, yaşam boyu sürdüğü ve her deneyim insanda şöyle veya böyle tepki yarattığı için kapsamlıdır (Varış, 1996). Bu kapsam içerisinde elbette ki kültür aktarımı da vardır. Sosyologlara göre eğitim, yetişkin dünyanın kültürünün

gençlere aktarımı şeklinde yorumlanır (Kayışlı & Soylu, 2018). Eliot (1987) eğitimin amacının kültürü aktarmak olduğunu vurgular. Fakat bunu yaparken okulların, kültürün sadece bir bölümünü etkili bir şekilde yeni nesillere iletebileceğini ve bunu ancak aile ve dış etkenlerle uyum için de olursa başarabileceğini belirtir. Güvenç (1996) için de eğitimin amacı; kültürü aktarmak ve geliştirmektir, aynı zamanda okulları ve dengi kurumları bu amaç doğrultusunda hareket eden kurumlar olarak görür. Ayrıca eğitimin bireye her türlü kültürel muhtevayı kazandıramayacağını, bazı kültürel içerikler için özel ve özgün eğitimlerden geçmek gerektiğini de kabul etmektedir (Güvenç, 1985). Eğitim yoluyla kültürün aktarılması en etkili yol olarak görülse de toplumun diğer üyelerinin kültür aktarımına katkı sunmaları gerekir çünkü kültürel muhteva tek bir kanalla aktarılamayacak kadar derin ve geniştir.

Kültürün derin ve geniş anlamı ve zengin içeriği bireylere aktarıldığında sosyo-kültürel bir şahsiyet ortaya çıkarılmış olur. Sosyo-kültürel kişilik, bireyin içinde yaşadığı sosyal ve kültürel ortamın beklentilerine yönelik; motivasyon, düşünce, duygu ve davranışları öğrenmesi ile gelişir (Ergun, 1994). Bireyler sosyo-kültürel bilgileri toplumun diğer üyelerinden, aileden ve eğitim kurumlarından edinir. Çünkü toplumlar gençlerine özgün değerlerini ve ideallerini hem dolaylı hem de doğrudan öğretim yoluyla aktarırlar ve okullar sadece bilginin öğretildiği yer olarak değil, toplumun ve kültürün üyelerinin şekillendirildiği kurumlar olarak da kabul edilir (Ergun, 1994). Bireyin toplumla uyumlu karakter geliştirmesi eğitimle sağlanır. Bireyler kültürü içgüdüsel yahut kalıtsal olarak kazanmazlar. Kültür her bireyin yaşantısı içinde edinmesi gereken alışkanlıklardır (Güvenç, 1996). Bu da kültürün bireyde var olabilmesi için bir eğitime ihtiyaç duyulmasına sebep olur. Böylece eğitim toplumun kültüründen bağımsız düşünülemez. Bir başka ifadeyle kültür; eğitim yoluyla edindiğimiz birikim, eğitim ise bize bu kültürel birikimi kazandıran edinme-öğrenme sürecidir (Güvenç, 1985). Bu sebeple eğitim ve kültür birbirine bağlıdır. Her toplumda kültürel mirasın iyi bir tarafı resmî eğitim olmadan gençler tarafından basitçe özümseirken, hiçbir toplum kültürü yalnızca bu aktarımla sınırlı bırakmaz (Sever, 2018). Her toplum için yeni kuşakları toplum üyeliğine hazırlamak zorunluluktur ve yaşamsal değere sahip bu iş rastlantıya bırakılamaz, toplumun kontrolünde olmalıdır (Aydın, 2014). Toplumun devamlılığı konusunda büyük öneme sahip olan kültür aktarımında toplumsal kontrol mekanizması okullar ve eğitimidir. Bu nedenle eğitim okulları aşırılığa uzanan ve kültüre dayanan bir yapıdır (Güvenç, 1996). Esasında eğitim; kişiliğin gelişimiyle ilgili olduğundan bünyesinde bulunduğu toplumun kültürüne bağlıdır (Tezcan, 2016). Sonuç olarak kültür ve eğitim, bireyin topluma uyum sağlamasında ve geleneklerin sürdürülmesinde birbirine ihtiyaç duyan dinamiklerdir.

Kültürün aktarımı meselesinde eğitimin niteliği de önemlidir. Eğitim antropologlarına göre eğitim kurumları, öğrenimi sınıfın dışına çıkarabildiği, kültürel yaşamı ise okulun içine sokabildiği ölçüde başarılıdır (Güvenç, 1996). Ayrıca çağa uygun bir eğitim almayan bireylerin küresel düzen içinde yer almaları ve kendi serüvenleri ve deneyimleri üzerinden başarı kazanmaları mümkün değildir (Doğan, 2018). Bireyin kendini ve şahsiyetini inşa edemediği bir zeminde kültürünü tanıyıp benimseyerek onun üzerinden sosyo-kültürel bir şahsiyet inşa etmesi beklenemez. Bu nedenle eğitimin geleneklere bağlı olduğu kadar çağın gerekleriyle de ilgili olması önemlidir.

Kültür Aktarımı ve Edebiyat Eğitimi

Kültür aktarımında edebiyat eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. Kültürün aktarılması; insanın sadece simgeleri kullanma konusunda üst düzeyde gelişmiş yeteneğine değil aynı zamanda onun istenilen biçime sokulabilir niteliğine ve eğitilme yeteneğine de dayanır (Aydın, 2014). Bu sebeple kültür ve eğitim arasında doğrudan bir ilişki vardır ve kültür aktarımı eğitimin ulusal boyuttaki işlevleri içerisinde yer alır (Doğan, 2018). Bu ulusal işlevin eğitim kurumları içinde yerine getirilmesi en başta Türkçe ve tarih olmak üzere sosyal bilgiler dersleriyle sağlanmaktadır (San, 2019). Melanlıoğlu (2008), Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmanın nitelikli yapılmasını iyi bir anadili eğitimine bağlamıştır. İlkokul kademelerinde bu boşluk Türkçe dersleriyle giderilirken ortaöğretim kademeleri için bunu Türk dili ve edebiyatı dersleri yapmaktadır. Melanlıoğlu (2008) için dilin okuma yazma seviyesinde öğretilmesi bile aslında kültür aktarımıdır. Dilin kültürü inşa eden konumu düşünüldüğünde semboller ve anlamlar dizini olan dilde kelimeler bile kültürün bir parçasıdır. Onun öğretilmesi kültürün aktarımıyla eş değer olarak görür. Bu sebeple kültür aktarımında en önemli eğitim aracı olarak Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı dersleri görülmektedir.

Edebiyat bütünü ile ele alındığında kültürle denk hale gelir (Kaplan,2021). Bu sebeple edebiyatın bütününe ele alındığı ders olan Türk dili ve edebiyatı dersi kültür aktarımı konusunda oldukça önemlidir. Aynı zamanda edebiyat, millî kültürün başlıca unsurlarından olup bir milletin geçmişte yaşamış, bugün yaşayan ve gelecekte yaşayacak olan kuşaklarını birbirine bağlayan bir köprüdür (Cumbur & Parlatır, 1988). Dolayısıyla edebiyat eğitimi de bu köprü görevinin icra edildiği kurumdur ve bunu kültür ile yapar.

Eğitimde Program ve Program Geliştirme

Toplumların gelişmesi ve bireylerin yetişmesinde eğitimin rolü büyüktür. Eğitim kurumlarının esas görevi, genç ve yetişkinlere kaliteli bir eğitim hizmeti sunabilmektir ve bu görevi diğer kurumlara nispeten daha etkili şekilde yerine getirebilmek için eğitimin planlı

olması gerekir (Doğan, 1997). Bu bakımdan eğitim amaçlıdır, program çerçevesinde planlı olarak yapılır ve öğretim yoluyla gerçekleştirilir (Fidan & Erden, 1993). Planlı olarak yapılması durumunda eğitimde programlama faaliyetleri gerekli hale gelir. Erdoğan (2015) programın öğrenenler için okulda ya da okul dışında gerçekleştirilmek üzere planlanmış olan etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği olduğuna işaret eder. Özyurt ve Dökmeci'ye (2002) göre eğitim programı, bir eğitim sürecinin başından sonuna kadar oluşturulmasıdır (Akt., Çetin, 2019). Bir eğitim kurumunun; çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, millî eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetlere eğitim programı denmektedir (Varış, 1996). Program, eğitim ve öğretimin gerçekleşmesi için bir araçtır ve öğretim program yoluyla gerçekleştirilir (Erdoğan, 2015). Eğitim programları eğitimin genelini planlarken öğretim programları derslerin içeriklerini planlar. Öğretim programları, bir dersle ilgili öğretme-öğrenme sürecinde nelerin, niçin ve nasıl yer alacağını gösteren kılavuzdur (Özçelik, 1989). Öğretim programlarının içeriği belirli bilgi kategorilerinden oluşur ve bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda, planlı bir biçimde kazandırılmasını kapsar (Varış, 1996). Özetle eğitim programı, eğitimin genel amaçlarına hizmet eden bir programdır. Öğretim programı ise eğitim programının kapsamı içerisinde her ders için ayrıca planlanır ve o dersin nasıl öğretileceğini kapsar.

Eğitimin amacı öğrencilerin istenilen özelliklerde kişilikler geliştirmeleridir. Öğrencilerin, eğitim sistemlerinin amaçladığı yönde özellikler kazanmaları, eğitim kurumlarında etkili ve verimli öğrenme yaşantıları geçirmelerine bağlıdır (Demirtaş, 2017). Eğitim sistemleri ise eğitim programları ile işlerlik kazanır (Erden, 1998, Akt., Demirtaş, 2017). Bu da eğitim-öğretimin planlanmasının zorunlu olduğunu gösterir. İyi bir öğretim planı, etkili ve verimli eğitimin esasını oluşturur. Bilgi ve davranışın aktarılmasında planlamanın önemi büyüktür (Çetin, 2019). Dolayısıyla eğitimin verimli ve amacını gerçekleştirmiş olması için planlı bir şekilde yapılması gerekir.

Eğitim ve öğretimin planlanmasıyla ilgili değinilmesi gereken bir diğer konu ise eğitim tarihimizdir. Türkiye'de Cumhuriyet sonrası dönemde eğitim, toplumsal gelişimin, eğitim programları da eğitim sistemini iyileştirmenin bir anahtarı olarak görülmüştür (Çobanoğlu & Yıldırım, 2021). Cumhuriyet sonrası eğitim süreçleri üzerinde önemli etkileri olan çeşitli program geliştirme çalışmaları (1924, 1926, 1936, 1948, 1968, 1995, 2005, 2017) yapılmıştır (Çobanoğlu & Yıldırım, 2021). Program geliştirme, eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki ilişkiler bütünüdür (Demirel, 2011). Gerek okul içinde gerek okul dışında, millî eğitimin ve okulun amaçlarını etkili bir şekilde gerçekleştirmek üzere düzenlenen içerik ve etkinliklerin, uygun yöntem ve tekniklerle

geliştirilmesine yönelik koordineli çabaların tümü program geliştirmenin içerisinde yer alır (Varış, 1996). Ayrıca Varış (1996) eğitim programlarının uygulanmasında en iyi sonuçları almak üzere yapılan etkinliklerin tümünü program geliştirmenin kapsamına dâhil etmiştir. Böylece program geliştirmenin zamanını da genişletir ve program geliştirme karşımıza bir süreç olarak çıkar. Nitekim Kısakürek'e (1998) göre program geliştirme devamlı bir süreç olarak düşünülmeli ve işleyiş halindeki programın bütün yönleri yıllar geçtikçe anlaşıldığından süregelen bir çalışmanın ve gelişmenin konusu olarak ele alınmalıdır. Ayrıca yıllar içinde çeşitli programların geliştirilmesine ihtiyaç duyulması; programların durağan olmadığını ve zamanın gerekleri, eğitim politikaları gibi durumlar değiştikçe yenilenmeye ihtiyaç duyulduğunu dolayısıyla bir süreç olduğunu ortaya koyar. Toplumsal ve bilimsel değişikliklerin sıkça yaşandığı çağımızda, eğitim programlarının da bu yönde düzenlenmesi bir gerekliliktir (Demirtaş, 2017). Aynı zamanda uygulanmakta olan eğitim programlarının toplumun beklentilerine, bireylerin ilgi, ihtiyaç ve özelliklerine, bilim ve teknolojiye gelişmelere, konu alanındaki değişim ve dönüşümlere uygun olup olmaması bakımından değerlendirilmelidir. Buna göre, eğitim programlarının sadece sistematik, koordineli ve bilimsel olarak nitelikli biçimde geliştirilmesi kadar, etkin ve sürekli biçimde değerlendirilmesi de gerekir (S. M. Özdemir, 2009). Düzenlemeler, değerlendirmelerin sonucuna tâbidir. Değerlendirme ise eldeki bilgilere veya verilere bir anlam verme, onları belirlenen amaçlara elverişlilik, belirli koşulları karşılama, belli anlamlarda olup olmama vb. bakımdan yorumlama işlemi olarak ifade edilir (Özçelik, 1998, Akt., S. M. Özdemir, 2009). Değerlendirme, program geliştirme faaliyetinin önemli bir aşamasıdır ve sürekli bir yönünü oluşturur. Bu süreçte alınan sonuçlar veya dönütler programın daha iyi gelişmesi için kullanılır (Varış, 1988, Akt., S. M. Özdemir, 2009). Eğitimin istendik ve etkili olarak kalması eğitim programlarının değerlendirilmesi ve bu değerlendirmeler sonucunda yeniden ve yeniden düzenlenmesine bağlıdır.

İlgili Araştırmalar

Bu araştırmanın anahtar kelimeleri; Türk dili ve edebiyatı, eğitim, kültür, kültür aktarımı, programdır. Bu bölümde Türk dili ve edebiyatı öğretim programı ve kültür aktarımıyla ilgili araştırmalar incelenmiştir.

Ceyhun (2021), Yavuz (2024) ve Kılınç (2016) tezlerinde Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki değer ve kültür aktarımı unsurlarına odaklanmışlardır. Ceyhun (2021) tezinde kitaplardaki tiyatro metinlerini değerler eğitimi açısından incelerken, Kılınç (2016) kitaplarda geçen halk şiiri metinlerindeki kültür aktarımını incelemiştir. Yavuz (2024) ders kitaplarını genel manada inceleyip kitaplardaki somut olmayan kültürel miras unsurlarını ortaya koymaya

çalışmıştır. Ayrıca Çevirme ve Ünveren (2019) makalelerinde; öğrenci ve öğretmen görüşleriyle birlikte Türk dili ve edebiyatı dersindeki kültürel örüntüyü tespit incelemişlerdir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda İ. H. Karataş'ın (2024) konuya yönelik genel bir araştırma yaptığını ve TYMM'yi kapsam, vizyon, yenilikçilik, potansiyel gibi konu başlıklarıyla ele aldığını görüyoruz. Yıldırım ve Çalışkan (2024) ise TYMM'yi 21. Yüzyıl insan profili bakımından değerlendirmişlerdir. Akpınar vd. (2024) çalışmalarında TYMM'yi program geliştirme ve felsefi bir düzlemde ele almışlardır. Aynı şekilde Arslankaya ve Arslankaya (2024) da TYMM'in felsefi temellerini ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik açılardan değerlendirmiştir. F. Karataş (2025) TYMM'i öğretmen adaylarının gözünden genel manada analiz etmeye çalışmış, Küçük ve Kurt (2025) reformların etkililiği bakımından okul yöneticilerinin görüşlerini, Çevik ve Kansu (2025) program hakkında ilköğretim birinci sınıf öğretmen görüşlerini, Uygun ve Akgül (2024) ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin programa ilişkin görüşlerini analiz ettikleri çalışmalar yapmışlardır. Kara-Özkan'ın (2025) TYMM ortaokul Türkçe dersi öğretim programındaki üst düzey düşünme becerileri üzerine bir çalışma yürüttüğü görülür. Uzun (2025) TYMM kapsamındaki sosyal duyuşsal öğrenme becerileri üzerinde dururken, Güler (2025) programın erdem-değer-eylem çerçevesini araştırmıştır. Suluk ve Yıldırım (2025) yeni program doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarının içeriğindeki değerleri gelişimsel dönemler açısından incelerken Taşkın (2025) incelemesini programdaki değerler eğitimi yaklaşımı üzerine yapmıştır. Ayrıca Adıgüzel (2025) TYMM'nin Cumhuriyet dönemi programlarıyla karşılaştırmasını yaparken Köçer (2025) TYMM'nin Türkçe öğretim programındaki ve bu program ile hazırlanan ders kitaplarındaki kültür okuryazarlığı bağlamında incelemeye çalışmıştır.

Kültür aktarımına yönelik çalışmalar bağlamında bakıldığında; Uyar'ın (2007) yüksek lisans tezinde Türkçe dersi için kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirmeyi incelemiştir. Benzer şekilde Sertkaya (2010) tezinde sosyal bilgiler dersi öğretimindeki kültür aktarımı ve kültürel kimlik gelişimini ele almıştır. Kula (20217) da tez konusunu kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme meselesiyle ilgili öğretmen, öğrenci, yönetici ve velilerin görüş ve önerilerinin peşine düşmüştür. Yine Türkçe alanı için Gülten (2019) doktora tezinde Türkçe dersi öğretim programlarının ve ders kitaplarının içeriğinde kültür akarımı kapsamında somut olmayan kültür mirasını irdelemişti. Şengül (2022) yapılandırılmış müdahale programı kapsamındaki kültür aktarımının sosyal değer edinmedeki etkisini konu edinirken Yılmaz (2024) Türkçe ders kitaplarındaki kültür aktarımını ele almıştır. Sosyal bilgiler dersi için ise Ünlü (2012) kültür aktarımı konusundaki yeterliliği ölçmek isterken Kılıçkaya (2023) kültürel

farkındalık ve ifade yetkinliği kapsamında kuşaklar arası kültür aktarımını incelemiştir. Son olarak Songül-Özgür (2004) küreselleşme sürecinde kültür aktarımı konusunu sanat eğitimi üzerinden ele almıştır.

Literatürde kültür aktarımı konusunda yabancılara Türkçe öğretimi başlığı geniş yer tutar. Özellikle yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan kitapların kültür aktarımı bakımından incelendiği pek çok çalışma vardır. Yılmaz (2022) İstanbul Üniversitesi B1-B2, C1 seviyesi öğretim kaynaklarını, Uzun (2022) Gazi Üniversitesi TÖMER ders kitaplarını, Sakar (2024) Türkçeye Yolculuk C1 düzeyi kitaplarındaki okuma metinlerini, Duran (2022) Türkçe Öğreniyorum seti A1-A2 seviyesi kitaplarını, Çoban (2023) Türkçenin Kapıları setinde, Uygun (2022) Metropol yayınları TÖMER A1-A2 öğretim setini, Özgat-Tatan (2018) Yedi İklim A1-A2 öğretim setini, Doğan (2016) ise Yedi İklim setinin B1-B2, C1 seviye ders kitaplarını ve Sayid-Açıkgöz (2018) Yeni Hitit A1-A2 ders kitaplarını bu çerçevede inceleyerek çalışmalarına konu etmişlerdir. Ertuğrul (2015) genel olarak yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarında kültür aktarımını incelemiştir.

Ayrıca Keskin (2010) yabancılara Türkçe öğretimi derslerinde yazınsal metinlerle kültür aktarımı üzerine eğilmiştir. Demirtaş (2021) yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarındaki atasözleri ve deyimlerin kültür aktarımına katkısını ölçmeye çalışmış, Sancar (2021) Anadolu Hikayeleri adlı metinlerini, Turgut-Yeşilyurt (2019) ise Nasrettin Hoca fıkralarının kültür aktarımı çerçevesinde incelemiştir. Gülle (2019) biraz daha farklı bir yol izleyerek ders kitaplarının kültür aktarımını cinsiyet tercihleri açısından değerlendirmesini yapmıştır. Cemiloğlu (2020) Türk dili ve edebiyatı derslerinde değerler öğretimini ele alırken, Veyis (2019) de bu konuyu ders kitapları özelinde ele alarak yürürlükteki kitap içeriklerinde millî değerlerin aktarımına yönelik bir çalışma ortaya koymuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırmanın olanaklarından faydalanılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri, belirli bir programın, uygulamanın ya da ortamın detaylı bir tasvirini elde etmek için tasarlanan araştırmalarda kullanılır (Mertens, 2019). Creswell'e (2020) göre nitel araştırmaların, problemi keşfetme ve temel olguyu daha derinlemesine kavramaya elverişli olması, metin analizleri yaparak verileri betimleme, temalara göre analiz etme, bulguları daha kapsamlı biçimde yorumlama fırsatı sunmaktadır. Bunun yanı sıra nitel araştırma yöntemlerinin; katılımcıların inanç, değer, niyet ve anlamlarındaki farklılıkları ve nedensel ilişkileri etkileyen sosyal, kültürel, fiziksel bağlamdaki etkenlerin araştırmaya dâhil edilmesine olanak sağladığı görülür (Mertens, 2019). Nitel araştırma ayrıca insanların yaşam tarzlarını, öykülerini, davranışlarını, örgütsel yapıları ve toplumsal değişmeyi anlamaya dönük bilgi üretme süreci olarak da tanımlanabilir (Strauss & Corbin, 1990, Akt., M. Özdemir, 2010). İlgili tanım ve betimlemeler ışığında araştırmanın amacı ve beklenen çıktıları hesaba katılarak bu çalışma için en uygun yöntemin nitel araştırma yöntemi olduğuna karar verilmiştir.

Nitel araştırma yöntemleri konunun ne kadar ya da ne kadar iyi olduğunu tespit için değil, daha geniş bir bakış açısı elde etmek için kullanılır (Büyüköztürk vd., 2022, s. 252). Nitel araştırmalar bir konunun ne olduğundan çok nasıl olduğu ile ilgilenir. Nitekim Fraenkel ve Wallen (2006); ilişki, etkinlik, durum ya da materyallerin niteliğinin incelendiği çalışmaları nitel araştırma kategorisinde kabul ederler (Akt., Büyüköztürk vd., 2022, s. 252). M. Özdemir (2010) için nitel araştırmanın ayırt edici özelliklerinden biri, bilginin inşa edilmesi sürecinde izlediği yoldur. Nitel araştırma, bilgiye tümevarım yöntemini kullanarak ulaşmaya çalışmaktadır. Tümevarım mantığına göre ise araştırmanın ilk aşamasında meydana çıkan bir durum veya bilgi araştırmanın sonraki aşamalarını etkiler. Buna bağlı olarak nitel araştırma desenleri daha esnek ve dinamiktir. Başka bir deyişle araştırmacı, katılımcı ve yer, değişime açıktır ve araştırmanın tüm yönleri her zaman araştırmacı tarafından kontrol edilemeyebilir durumdadır (Büyüköztürk vd., 2022, s. 255).

Nitel araştırmaların alt başlıklarından biri durum çalışmasıdır. Durum çalışmalarının bir veya daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da birbiriyle ilişkili diğer sistemlerin detaylı incelendiği bir yöntemdir (McMillian, 2000, Akt., Büyüköztürk vd., 2022,

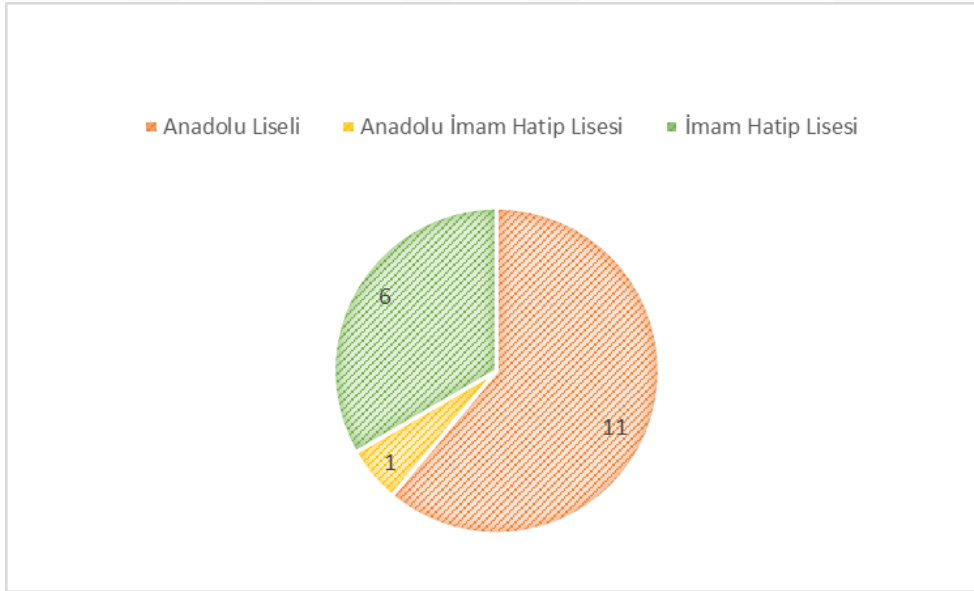
s. 24). Bu araştırmada da Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ortak metni ve Türk dili ve edebiyatı ğretim programı inceleneceği için durum çalışması tercih edilmiştir. Durum alışması, önemli konular ve programlar gibi karmaşık olayları yeni bir bakış açısıyla ve daha derinlemesine anlaşılması için ayrıntılı bir şekilde tanımlanmasını sağlar (Mertens, 2019). Bu çalışmada programın incelemesindeki amaç farklı bir bakış açısıyla programın değerlendirilmesi ve ayrıntılarıyla tanımlanması olduğundan yöntem olarak durum çalışması kullanılmıştır.

Katılımcılar ve Veri Kaynakları

Araştırmanın katılımcılarını Erzurum ili Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri oluşturmaktadır. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Nitel araştırmalarda çalışma grupları ve katılımcılar çoğu zaman bu yöntemle belirlenmektedir (Canbazğlu-Bilici, 2019). Amaçlı rnekleme, ana olgu hakkında bilgi edinme ya da onu anlamak için bireyleri, mekanları maksatlı bir biçimde seçmedir (Creswell, 2020). Amaçlı örneklemede çalışmanın amacı doğrultusunda bilgi açısından zengin durumlar seçilir ve derinlemesine araştırılmaya olanak sağlanır (Büyüköztürk vd., 2022, s.93). Bunun için bu araştırmada katılımcıların seçilmesi amaçlı örnekleme yöntemi ile yapılmıştır.

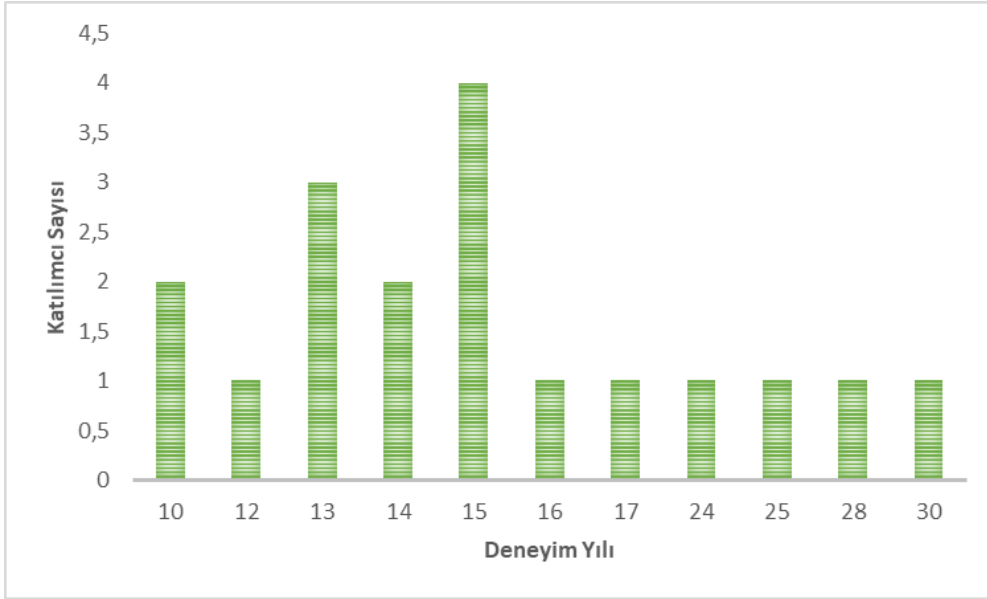
Görüşülen ğretmen Profillerine Dair Genel Bilgiler

şekil 1. Öğretmenlerin alıştığı Okul Türleri

Öğretmenler çeşitli okul türlerinden seçilmiştir ve 11 ğretmen Anadolu lisesinde, altı ğretmen imam hatip lisesinde, 1 ğretmen ise Anadolu imam hatip lisesinde aktif olarak görev yapmaktadır.

Şekil 2. Öğretmenlerin Mesleki Deneyim Yılları

Öğretmenlerin hepsi on yılı aşkın süredir aktif görev yapmaktadır. En azı 10 yıl, en çoğu 30 yıl olmak üzere deneyim yılları Şekil 2’de belirtildiği gibidir.

Nitel araştırmaların en değerli bilgi kaynaklarından biri de dokümanlardır. Bu kaynaklar araştırmacı için ana olguyu anlamlandırabilmek adına bilgi edinme araçlarıdır (Creswell, 2020). Araştırmada doküman incelemesi kısmında; Millî Eğitim Bakanlığının 2024 yılında yayımladığı ‘Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortak Metni’ ve ‘Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı’ kaynak olarak kullanılmış ve veriler bu iki veri kaynağı içerisinde elde edilmiştir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları, okullarda 2024-2025 eğitim-öğretim yılı içinde her kademenin birinci basamağı için uygulanmaya başlanmıştır.

Veri Toplama Teknikleri ve Araçları

Nitel araştırmalarda veri toplamak için üç ana teknik tercih edilir. Bunlar gözlem, görüşme ve doküman incelemesidir (Mertens, 2019). Bu araştırmada ilgili teknikler arasından görüşme ve doküman incelemesi tercih edilmiştir.

Mertens’e (2019) göre nitel araştırmalarda araç araştırmacıdır. Zira nitel araştırmalarda araştırmacı; verileri toplamak için test ya da anket kullanmak yerine kendisi gözlemde bulunarak, mülakat yaparak ve araştırma ortamındaki kayıt, belge ya da diğer eserleri inceleyerek veya bu yöntemlerin bir kombinasyonunu kullanarak bizzat verileri toplayan bir araçtır. Bu çalışmada ise, ilgili teknik ve araçlardan ikisi; görüşme ve doküman incelemesi kullanılmıştır.

Görüşme konu hakkında bilgi almak amacı ile en az iki kişi arasında sözlü olarak yürütülen bir iletişim sürecidir (Cansız-Aktaş, 2019). Görüşme tekniği araştırmacının bir veya daha fazla katılımcıya genel ve açık uçlu sorular sorması ve aldığı yanıtları kaydetmesidir (Creswell, 2020). Görüşmelerde tüm durumların birbiriyle ilişkilerine, çelişkiler ve tutarlılıkların neler olduğuna bakılır. Görüşmeci büyük resmin ne olduğunu ve durumun bununla bağlantısını çözmeye çalışır. Yani görüşme tekniği bir nevi bütünsel bir yorumlamadır (Büyüköztürk vd., 2022, s.158). Görüşme tekniği kendi içinde; yapılandırılmış, yapılandırılmamış, yarı yapılandırılmış ve etnografik olmak üzere sınıflandırılır (Büyüköztürk vd., 2022, s.159). Yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşmelerde amaç çerçevesince hazırlanmış soruların yer verildiği görüşme formları kullanılmakta ve bu formlar aracılığı ile elde edilen bilgiler arasındaki benzerlik ve farklılıklar saptanarak karşılaştırılmaktadır (Cansız-Aktaş, 2019). Bu çalışma içerisindeki öğretmen görüşleri, araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları, hem sabit cevaplamayı gerektiren seçeneklerden oluşur hem de ilgili alanda derinlemesine ilerlemeyi sağlayacak seçenekler içerir (Büyüköztürk vd., 2022, s. 159). Araştırmada daha verimli sonuçlar elde etmek için yarı yapılandırılmış görüşme tercih edilmiştir.

Veri toplama aracı olarak tercih edilen yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur (Ek-3). Öncelikle araştırılmak istenen konunun sınırları belirlenmiş ve daha sonra bu sınırlar çerçevesinde konuyu dağıtmadan gerekli verileri elde etmeye yardımcı olacak altı soru hazırlanmıştır. Görüşme formu oluşturulurken soruların; araştırmanın amacına hizmet etmesine, tarafsız ve açık uçlu olmasına, mantıklı bir sıra izlemesine dikkat edilmiştir. Sorularda esneklik korunarak öğretmenlerin soruları daha rahat cevaplamaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Dokümanlar ise nitel olarak yürütülen araştırmalarda başvuru önemli veri kaynaklarıdır. Doküman inceleme, konu ile alakalı bilgiler içeren materyallerin analizidir (Cansız-Aktaş, 2019). Mertens (2019), doküman incelemesinin bir programın, ona müdahale etmeden nasıl çalıştığını görmek amacıyla kullanabileceğimiz bir teknik olduğunu belirtmektedir. Araştırmada verileri toplamak için ‘Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortak Metni’ ve ‘Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı’ kullanılmıştır.

Süreç/Uygulama

Araştırmada konuyla ilgili literatür taranarak ana çerçeve ve kuramsal yapısı ortaya konmuş ve ilgili araştırmalara bakılmıştır. Çalışmanın gereklerini karşılayan görüşme formu

araştırmacı tarafından hazırlanmış, uygulama için resmî kurumlardan ve eğitim bilimleri etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır (Ek-2). Daha sonra Erzurum ilindeki okullarla iletişime geçilerek katılımcılara online olarak uygulanmıştır. Aynı zamanda Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli eğitim programı ve Türk dili ve edebiyatı öğretim programı metinleri, içerisinden veri toplamak amacıyla incelenmiştir. Toplanan veriler kaydedilmiş ve daha sonra üzerinde gerekli analizler yapılarak yorumlanmış, araştırma bulgu ve sonuçları kısmına yazılmıştır. Ulaşılan sonuçlar rapor edilerek gerekli görülen öneriler oluşturulmuş ve çalışma nihayete erdirilmiştir.

Verilerin Analizi

Nitel veri analizi, araştırma sorularına cevap bulmak için metin ve görsellerin nasıl anlamlandırılacağını kavramayı gerektirir (Creswell, 2020). Nitel veri analizinde araştırmacı, verilerden hareketle bu veriler içerisindeki bilgileri keşfetmeye ve meydana çıkarmaya çalışır (M. Özdemir, 2010). Yani nitel veri analizi, veriler içerisinde olguyu tanımlayan durum ve yapıları ortaya çıkartma çabasıdır. Nitel araştırmalarda araştırma verileri analiz edilirken çoğunlukla istatistik teknikleri yerine betimlemeler kullanılır (Büyüköztürk vd., 2022, s. 258). Bu çalışmada da yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler için içerik analizi, yazılı kaynaklardan doküman incelemesi yöntemiyle toplanan veriler için ise betimsel analiz uygulanmıştır. Betimsel analiz, farklı veri toplama yöntemleri ile ortaya konan verilerin daha önceden belirlenen temalara göre düzenlenmesi ve yorumlanmasını kapsayan bir nitel veri analiz biçimidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003, Akt., M. Özdemir, 2010). Betimsel analiz dört aşamada gerçekleşir; veri analizi için bir çerçeve oluşturma, oluşturulan çerçeveye göre verileri okuma ve düzenleme, düzenlenmiş verileri tanımlama, tanımlanan bulguları açıklayıp ilişkileri kurma ve anlamlandırmadır (Yıldırım & Şimşek, 2003, Akt., M. Özdemir, 2010). İçerik analizi belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategoriyle özetlendiği sistematik, yenilenebilir bir tekniktir. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir biçimde tanımlanmasına yönelik çıkarımlar yapılır (Büyüköztürk vd., 2022, s. 258). İçerik analizi ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde tımdengelim takip edilerek öncelikle araştırma konusu ile ilgili kategoriler belirlenip incelenir, veri setinde bu kategorileri içeren kelime, cümle ya da resimler ortaya konmaya çalışılır (Yıldırım & Şimşek, 2003, Akt., M. Özdemir, 2010).

Verilerin analizi herhangi bir program yardımı olmadan araştırmacı tarafından yapılmıştır. Doküman bulguları kültür aktarımı çerçevesince okunmuş ve içerisinde araştırma probleminin alt sorularına yönelik başlıklar tespit edilmiş ve düzenlenmiştir. Daha sonra düzenlemeler ışığında elde edilen bulgular tanımlanarak aralarındaki ilişkiler araştırmanın ilgili alanında raporlanmıştır. Analiz yapılırken, öncelikle ortak program ve öğretim programının

amaçları içerisindeki kültür aktarımı unsurları tespit edilmiştir. Daha sonra öğrenme-öğretme uygulamaları içinde alt problemleri ilgilendiren kısımları belirlenmiştir. Son olarak her alt problem için tespit edilen analiz sonuçları ilgili başlıklar altında toparlanarak sunulmuştur. Görüşme formlarından elde edilen bulgularının analizinde ise her sorunun bütün cevapları bir araya toplanmış ve görüşler hem nitelik hem nicelik bakımından incelenmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ortaklıklarına göre kategorilere ayrılmış, örnek ifadeler ve katılımcı sayıları ile tablo halinde sunulmuştur. Hem doküman hem de görüşme verilerinin analizi yapıldıktan sonra başka bir araştırmacının kontrol etmesi sağlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Güvenirlik, aynı araştırmayı iki ya da daha fazla araştırmacı tarafından yeniden yapılması halinde aynı bulgu ve sonuçların bulunmasıdır (Karagöz, 2017, Akt., Bostan, 2024). Geçerlilik ise araştırmanın inandırıcılığı, bulgu ve sonuçlarının aktarılabilirliği şeklinde tanımlanabilir (Creswell 2021; Arslan 2022, Akt., Bostan, 2024). Nitel araştırmalarda iç geçerliliğe karşılık olarak inandırıcılık kavramı kullanılmaktadır (Cansız-Aktaş, 2019). Araştırmada inandırıcılığın sağlanması için; Cansız-Aktaş (2019), elde edilen verilerin açık ve tutarlı sunulmasını, analiz sürecinde bir başka araştırmacının teyidinin alınmasını önermişlerdir. Ayrıca doküman üzerinde uzun süre çalışılması, elde edilen verilerin sürekli olarak birbiri ile karşılaştırılması ve yorumlanması, ulaşılan sonuçların gerçeğe uygunluğunun sorgulanmasının da inandırıcılığın sağlanması için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Doküman incelemesi başlı başına bir veri toplama aracı olarak kullanılabileceği gibi görüşme ve gözlemden elde edilen verileri ilişkilendirmek maksadıyla da kullanılabilir. Bu şekilde birçok veri toplama aracının aynı anda kullanılması durumu araştırmanın iç geçerliliğini artırır (Cansız-Aktaş, 2019). Bu çalışmada geçerliliğinin sağlanması için elde edilen bulgular açık ve tutarlı bir şekilde sunulmaya çalışılmıştır. Araştırma verilerinin analizi sürecinde başka bir araştırmacı görüşü alınmıştır ve doküman incelemesiyle ulaşılan bulgular görüşme yöntemiyle elde edilen verilerle ilişkilendirilmiştir.

Dış geçerliliğin karşılığında ise aktarılabilirlik terimi kullanılır. Okuyucuların araştırmayı kendi kendilerine gözden geçirirken benzer ve farklı yönleri dayanan yargılarda bulunmalarına imkan tanıyan bir kavramdır (Mertens, 2019). Burada yazara düşen sorumluluk Cansız-Aktaş'ın (2019) da belirttiği gibi elde edilen verilerin ayrıntılı bir şekilde betimlenmesidir. Aktarılabilirliği sağlamak için elde edilen bulgular detaylı ve anlaşılır bir şekilde sunulmuştur.

Araştırmanın güvenilirliği söz konusu olduğunda doküman incelemesinde elde edilen verilerin tutarlılığına dikkat edilmesi beklenir. Araştırmacı topladığı verilere dışarıdan birisinin

gözüyle bakarak tutarlı davranmadığını sorgulamak zorundadır (Cansız-Aktaş, 2019). Objektif olmak adına aynı alanda yetkin başka birinin görüşünü almak da seçenek olarak görülür. Verilerin hangi koşullar altında toplandığı ya da bu verilerin doğru kaynaklardan elde edilmesi durumu da güvenilirlik için önemli bir konudur (Bostan, 2024). Araştırmanın güvenilirliği için elde edilen verilerin tutarlı olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme verileri toplanırken katılımcıların sorulara objektif cevap verebilmesi için sorular tarafsız şekilde oluşturulmuştur. Ayrıca sorular oluşturulurken açık ve anlaşılır olmasına, mantıklı bir sıra izlemesine dikkat edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Bu bölümde araştırmaya ait bulgular ve yorumları yer almaktadır. Bu kısımda bulgular araştırmanın iki farklı veri toplama tekniği kullanması göz önünde bulundurularak iki bölüm halinde verilmiştir. İlk bölüm ‘Doküman İncelemesinden Elde Edilen Bulgular’, ikinci bölüm ‘Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular’ şeklindedir. Her bölümde araştırmanın kendi içinde alt başlıkları ve yorumlarına yer verilmiştir. Öğretmen görüşleri aktarılırken öncelikle benzer görüşler tematik şekilde ele alınmış ve tema başlıklarında sadece açıklama yapılmak amacıyla meselenin özünü aktarabilecek ifadeler yer verilmiştir, daha sonra yorumlar ve tüm cevaplar okuyucularla paylaşılmıştır.

Doküman İncelemesinden Elde Edilen Bulgular

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programlarında Kültür Aktarımı İçin Belirlenen Hedeflere Dair Bulgular

Bu alanda öncelikle ortak program içerisindeki kültür aktarımına yönelik bulgular verilmiştir, ardından da Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programındaki bulgular aktarılmıştır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortak Program İçerisinde Kültür Aktarımına Yönelik Bulgular.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; öğrenci profili, beceriler çerçevesi, erdem-değer-eylem modeli, sistem okur yazarlığı, alana ait bilgi kümeleri bileşenlerinden oluşan bütüncül bir modeldir. Programların esas aldığı eğitim felsefesi; etkin olarak medeniyet kurucusu ve geliştiricisi bilge nesiller yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda ahlaklı, erdemli, millet ve insanlık için iyi, doğru, faydalı ve güzel olanı yapmayı ideal edinmiş öğrenci profili modele temel oluşturmaktadır. Modelin temelinde insan vardır. İnsan; zihinsel, duygusal, bedensel, sosyal ve manevi gelişim açılarından bütüncül olarak ele alınır. Bu modele göre insan madde ve manadan oluşur ve varoluşunu olgunlaştırması, kemale erdirmesi esas itibarıyla eğitim ile gerçekleşebilir. Türk eğitim sistemi bütün ideolojilerin üstünde millî bir şahsiyetin oluşumuna katkı sağlamak ve millî bilince sahip şahsiyetlerden oluşan toplum oluşturmak adına bilge nesiller yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Programlarda dil; insanın varlık dünyasına erişiminin, düşünceyi oluşturma, değer üretmenin dolayısıyla kendini ve başkalarını anlamlandırmanın temel aracı olarak görüldüğünden Türkçenin etkili kullanımı tüm derslerin ortak tutumu ve hedefidir. Türkçenin zenginlik, derinlik, estetik ve incelik gibi özelliklerinden faydalanan eğitim programları ve bu programlar çerçevesinde hazırlanan kitap ve uygulanan etkinliklerde; dil birleştirici ve bütünleştirici ana unsur olarak ön plana çıkarılır.

Fertlerin bütün yönleriyle gelişimi amaçlanarak bütüncül bir eğitim perspektifi esas alınır. Medeniyetimizin üzerine inşa edildiği akliselim, kalbiselim ve zevkiselim sahibi nesiller yetiştirmek için madde-mana, akıl-duygu, nefis-vicdan, insan-toplum ve zaman-mekan dengesi gözetilmeye çalışılmıştır.

Programın genel amaçları; Türk millî eğitiminin genel amaçları, Türk millî eğitiminin temel ilkeleri ve Türkiye yeterlilikler çerçevesindeki amaçlar olarak belirlenmiştir.

Öğrenci profili oluşturulurken bütünlük kavramı merkeze alınmış ve eğitim içeriğine ontolojik, epistemolojik, zamansal bütünlük alanları ve aksiyolojik olgunluk çerçevesince yön verilmeye çalışılmıştır. Öğrenci profilini oluşturan iki ana bütünlük alanı ve on profil özelliğine ayrılmıştır; ruh ve beden bütünlük alanları ve sağlık, irade, sorgulayıcı, üretken, bilge, cesaretli, merhametli, vatansever, estetik, ahlaklı olmak üzere on profildir.

Öğretim Programlarının Perspektifinde Kültür Aktarımı

Öğretim programlarının millî bir şahsiyet inşa etmeyi merkeze aldığı görülür. Bireylerin millî bilinç ile medeniyet kurucusu rolünü üstlenmeleri programın hedefi olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda Türkçe; iletişim, düşünce üretme ve kültürel değer aktarımında birincil araç olarak belirlenmiştir. Birleştirici ve bütünleştirici ana unsur olarak Türkçenin doğru ve etkili öğretimi tüm derslerin ortak hedefi olarak sunulmuştur (MEB, 2024a, s. 5).

Öğrenci Profili: Yetkin ve Erdemli İnsan Modelinde Kültür Aktarımı

Program öğrencilerin ontolojik, epistemolojik ve zamansal bütünlük içinde gelişimini amaçlar. Ayrıca aksiyolojik olgunluk ile değer, estetik bakış, ahlaki bilinç de öğrencilere kazandırılması gereken profil özellikleridir. Öğrenci profilinde vatanseverlik, estetik duyarlılık, merhamet, ahlaklı ve millî kültüre bağlılık gibi unsurların bulunması kültür aktarımı açısından öne çıkmaktadır.

Öğrenci profilindeki vatanseverlik özelliği kapsamında; öğrenci vatanını, milletini sevip bağlılıkla savunurken tarihi ve kültürel mirasını anlar ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirme bilinci geliştirir. Öğrencilerin millî kültürüne ve manevi değerlerine bağlı, gelenek ve tarihine saygı gösteren, bu değerleri gelecek nesillere aktarmaya önem veren, kültürüne duyarlı bireyler olarak yetiştirmeleri hedeflenir.

Öğrencilerin estetik duyarlılık sahibi olmalarıyla; çevresindeki sanat eserleri ve kültürel değerler konusunda bilinç ve duyarlılık geliştirmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2024a, ss. 6 – 11).

Erdem-Değer-Eylem Modelinde Kültür Aktarımı

Modelin kültür aktarımıyla ilişkili değer alanları; Dostluk (D4), Duyarlılık (D5), Estetik (D7), Saygı (D14), Sevgi (D15), Sorumluluk (D16) ve Vatanseverliktir (D19).

Alt davranış göstergeleri;

- Farklı kültürlerle iletişim kurarken millî kimliğini ve kültürünü muhafaza eder (D4.5.5)
- ...kültürel zenginliklere, tüm varlıklara değer vermeyi... kapsar (D5)
- Geleneksel sanatlarla ve yerel kültüre yönelik etkinliklere katılır (D7.3.1)
- Millî ve manevi değerlere duyarlı davranmak (D14.3..2)
- Bir eylemi gerçekleştirirken içinde yaşadığı toplumun millî ve manevi değerlerini dikkate alır (D14.3.3)
- Kültürel mirasın korunmasına duyarlı olmak (D15.2.4)
- Millî ve manevi değerleri yaşatmaya istekli olmak (D16.2.6)
- Millî bilinç sahibi olmak (D19.1)
- Millî kimliğini tanımak (D19.2)
- Ülke varlıklarına sahip çıkmak (D19.3)
- Türk kültürünün devamlılığı için çaba gösterir (D19.1.8)
- ...kültürel mirasını tanıyarak gelecek nesillere aktarılması için çabalar (D19.3.2)
- Millî ve manevi değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında sorumluluk üstlenir (D19.3.4) (MEB, 2024a, ss. 74 – 90)

Sistem Okuryazarlığında Kültür Aktarımı

Programda sistem okuryazarlığı bileşenlerinde “Kültür Okuryazarlığı (OB5)” bulunmaktadır. Mesele üç ana boyutuyla ele alınmıştır.

- Kültürü Kavrama; kültürel kavramları tanımak, kültürel unsurları fark etmek, kendi kültürünü tanımak ve benzerlik ve farklılıkları ayırt etmek
- Kültürü Sürdürme; kültürel etkinliklere katılmak, sosyal sorumluluk almak, kültürel mirası korumak
- Kültürel Etkileşim; dil-kültür ilişkisini fark etmek, farklı kültürleri keşfetmek, empati yapmak ve çok kültürlü ortamlarda yaşayabilmek (MEB, 2024a, s. 57 ve s. 96)

Bütüncül Eğitim Yaklaşım ve Kültür Aktarımı

Bütüncül eğitim anlayışı, bireyin madde-mana, akıl-duygu, nefis-vicdan, insan-toplum ve zaman-mekan dengesi içinde yetiştirilmesini öngörmekte ve kültür aktarımını bu dengenin ayrılmaz bir parçası olarak tanımlamaktadır. Kültürü yalnızca korunacak bir miras değil aynı zamanda geliştirilecek ve zenginleştirilecek bir değer olarak görmektedir (MEB, 2024a, s. 12).

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı Genel Çerçevesi.

Programda öğrencilerin yalnızca edebi metinler açısından değil kültürel, toplumsal, tarihi ve felsefi açılardan da donanımlı olmalarına olanak sağlamak adına tematik yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşımla öğrencilerin edebiyata daha bütüncül bakmaları hedeflenmiştir. Tema, programın genel amacına ve hedeflerine uygun, tüm içeriği kapsayan ve bütünlüğünü

sağlayan bir kavramdır. Ve farklı disiplinler arasındaki bağlantının kurulmasına ve daha derin bir anlayış geliştirmelerine olanak sağlamayı hedefler. Tema içerikleri; her sınıf düzeyinde kazandırılmak istenen bilgilerle geliştirilmesi gereken beceriler temel alınarak genel amaçlar oluşturulmuş ve bu amaçlara göre belirlenmiştir. Her sınıf düzeyi için dört tema belirlenmiş, her bir tema diğerleriyle örüntü oluşturacak şekilde dizayn edilmeye çalışılmıştır.

Anlama (dinleme, okuma) ve anlatma (yazma, konuşma) olmak üzere iki temel beceriyi merkeze alan programda anlama becerileri için metin tahlili, anlatma becerileri için ise edebiyat atölyeleri ders içeriğini oluşturulmuştur. Program öğrencilerin edebiyat alanındaki bilgi birikimlerini yapılandırmaya odaklanmaktadır. Bu süreç öğrencilerin yeni metinlerle karşılaşmaları, bu metinler üzerinden düşünme becerilerini geliştirmeleri ve edebi kavramları bir araya getirerek bilgiyi inşa etmeleri üzerine kurulmuştur. Öğrencilerin bilgiyi diğer derslerde ve günlük hayatta kullanmaları amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öğrencileri metinleri anlamlandırma ve dilin inceliklerini fark etmeye teşvik etmek hedeflenmiştir.

Program; Türk dili ve edebiyatının farklı dönemleri arasında bağlantı kurarak öğrencilerin geçmiş ve şimdi arasında, edebiyat ve gerçek yaşam arasında köprü kurmak, böylelikle Türk kültürüne ait unsurlara yönelik farkındalık oluşturmak amacı taşıyan içerikler üzerine inşa edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca disiplinler arası bir yaklaşım benimsenerek sosyoloji, tarih, felsefe gibi alanlarla Türk dili ve edebiyatı dersinin kesişim noktaları belirlenmiş ve öğrencilere farklı disiplinlerdeki bakış açılarının edebiyata yansımaları gösterilmeye çalışılmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı Öğrenme-Öğretme Uygulamalarında Kültür Aktarımına İlişkin Bulgular

Bu kısımda programın amaç ve perspektifinin uygulanmasına dönük olan kısmı ele alınmıştır. Her sınıf düzeyi için belirlenen dört tema içeriğinde öğrenme-öğretme uygulamaları başlığı altında bulunan kazanımlar kısmında kültür aktarımını hedefleyen ve kültür aktarımına hizmet edecek bulgular aranmıştır. Ve aşağıda raporlanmıştır.

Hazırlık Sınıfı Tema İçerikleri.

Birinci temada “Sanatın Dili”; öğrenme-öğretme uygulamaları içerisinde metin tahlilinin dinleme/izleme kısmında TDE1.2 kazanımı içerisinde D19’a rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü hatıra ve söyleşidir.

Odağında kişisel bilgi ve deneyimleri aktarmak olan dinlediği/izlediği söyleşi ile okuduğu anı metinlerini yazılma amacı, bilgilerin sunulma şekli, içerik, estetik bakış açısı, kelimelerin kullanımı ve dil bağlamında karşılaştırır; bu özellikler ile dilin kullanımının anlama katkısını değerlendirir. Çalışma bitiminde

öğrencilerden söyleşi türünün edebiyattaki yeri ve öneminin yanında toplumsal ve kültürel bir hafıza oluşturmaya yönelik bir fikir edinmeleri sağlanır. Bu sayede öğrencilerin millî bilinç konusunda bir farkındalık kazanmaları, kültürel mirasa duyarlı olmaları sağlanır (SDB2.3, E3.5, OB6, D19) (MEB, 2024b, s. 38).

İkinci temada “Sözün Peşinde”; öğrenme-öğretme uygulamaları içindeki edebiyat atölyesinin konuşma kısmında TDE3.2 ve TDE3.3 kazanımları içerisinde D19 ve OB5’e rastlanmıştır. Kültür aktarımında kullanılan metin türü gezi yazısıdır.

Sunumunu hazırlarken gözlem ve izlenimlerini millî ve manevi değerleri, kültürel unsurları, doğal ve tarihî zenginlikleri göz önünde bulundurur (D19). Sunumunu giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bağlamında gerçekleştirirken Türkçe dil yapısını işlevine uygun bir şekilde kullanır ve bağdaşıklık öğelerine dikkat eder (OB5) (MEB, 2024b, s.45).

Üçüncü tema “Okurun Dünyası”; öğrenme-öğretme uygulamaları içerisinde edebiyat atölyesinin konuşma bölümünde TDE3.3 kazanımı içerisinde D19’a rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü belgeseldir.

Konuşma süreci anlık olduğu için öğrencilerin kendilerini ifade ederken Türkçeyi etkili kullanmaya özen göstermeleri gerektiğini ekleri ve bağdaşıklık öğelerini doğru kullanmanın konuşmanın etkileyiciliğini artırdığını kavramaları sağlanır. Bu sayede öğrencilerin Türkçe hususunda millî bir bilinç kazanmaları sağlanır ve vatanseverlik değeri vurgulanır (D19) (MEB, 2024b, s. 55).

Dördüncü tema “Sözün Ebrusu”; öğrenme-öğretme çıktıları içerisinde edebiyat atölyesinin yazma kısmında TDE4.2 kazanımı içerisinde D19 değerine rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü edebi mektuptur.

Maddi ve manevi kültür unsurlarının yaşatılması, ülke varlıklarının korunması ve zenginleştirilmesi için neler yapılabileceğiyle ilgili öğrencilerin görüşleri sorulur. Bu konularda duyarlılık geliştirmeleri ve millî bir bilinç sahibi olmaları sağlanır (D19) (MEB, 2024b, s. 63).

9. Sınıf Tema İçerikleri.

Birinci tema “Sözün İnceliği”; öğrenme-öğretme uygulamaları içerisinde edebiyat atölyesinin yazma kısmına TDE4.1, TDE4.3, TDE4.4 kazanımları bünyesinde D19’a rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü şiirdir.

Bu süreçte öğrencilerden Türkçenin yazım ve noktalama kurallarını ve dil yapısını doğru kullanmak hususunda millî bilinç sahibi olmaları beklenir ve vatanseverlik değeri vurgulanır(D19) (MEB, 2024b, s. 70).

İkinci tema “Anlam Arayışı”; öğrenme-öğretme uygulamaları içerisinde doğrudan ve dolaylı bir kültür aktarımına rastlanmamıştır.

Üçüncü tema “Anlamın Yapı Taşları”; öğrenme-öğretme uygulamaları içerisinde metin tahlili okuma kısmında TDE2.3 kazanımı içerisinde OB5’e, metin tahlili dinleme kısmında TDE1.3 kazanımı içerisinde ise D19 ve D14’e rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü şiir ve belgeseldir.

Edebî metinlerde yapının nasıl örüldüğünü öğrencilerin tüm yönleriyle inceleyebilmesi için ara metin olarak Yunus Emre’den bir şiir seçilir. Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış bu şiir öğrencilerle okunur (OB5) (MEB, 2024b, s. 84).

RAFT tekniği sonrasında öğrencilere Anadolu kültürünü anlatan dinlediği/izlediği belgeseldeki yapısal unsurların millî, manevi, evrensel değerlerin yansıtılmasındaki işlevi hakkında; bu değerlerin belgesel aracılığı ile yansıtılmasının dinleyici/izleyici kitlesine etkileri hakkında açık uçlu sorular sorulur, öğrencilerde vatanseverlik ve saygı değeri desteklenir (D14, D19, KB3.3) (MEB, 2024b, s. 87).

Dördüncü tema “Dilin Zenginliği”; içerisinde doğrudan ya da dolaylı kültür aktarımına yönelik bulguya rastlanmamıştır.

10. Sınıf Tema İçerikleri.

Birinci tema “Sözün Ezgisi”; öğrenme-öğretme uygulamaları içinde metin tahlili okuma kısmında TDE2.3 kazanımı çerçevesinde D19’a rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin koşuk türünde bir şiirdir.

Tahlil edilen koşuk metninin farklı türlerdeki metinlerle ilişkili olduğu disiplinler açısından karşılaştırılmasını sağlayacak kısa cevaplı sorular sorulur. Sözlü kültürün toplumun hafızası ve millî kimliği kuran temel unsurlardan biri olduğunun fark edilmesi, sözlü kültüre karşı duyarlılık geliştirilmesi, sözlü kültür ürünlerinin gücü ve etkisi konusunda farkındalığa ulaşılması istenir (SDB2.3, D19) (MEB, 2024b, s.102).

İkinci tema “Kelimelerin Ritmi”; öğrenme-öğretme uygulamaları içerisinde metin tahlili okuma kısmında TDE2.2 kazanımı bünyesinde D19, D14, OB5’ rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin gazel türünde bir şiirdir.

Karşılaştırma sırasında saygı ve vatanseverlik değerlerinden hareketle millî olanla evrensel olanın benzerlik ve farklılıklarının görülmesi sağlanır (D14, D19). Bunu sağlamak için sınıf gruplara ayrılır. Grupların incelenecek metinlerde konu, tema, metnin yazılma amacı ve metin ile şair arasındaki ilişkiyi belirledikleri bir karşılaştırma tablosu hazırlamaları sağlanır (SDB2.2, OB5.) (MEB, 2024b, s.111).

Türkçenin dil yapısını millî bir bilinçle, yazma amacına ve işlevine uygun kullanır (D19). (s.112).

Üçüncü tema ‘‘Dünden Bugüne’’; öğrenme-öğretme uygulamaları kısmında edebiyat atölyesi konuşma bölümü içinde TDE3.3 kazanımında D19’a rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü destandır.

Sunum sırasında Türk destanları arasında yapı unsurları, dinleyici/okura aktarılacak istenen ileti, millî unsurlar vb. yönleriyle sınıflandırmalar ve karşılaştırmalar yapılabilir (D19) (MEB, 2024b, s.121).

Dördüncü tema ‘‘Nesillerin Mirası’’; öğrenme-öğretme uygulamaları içerisinde metin tahlili okuma kısmında TDE2.3 kazanımı içinde D14 ve D19’a, edebiyat atölyesi kısmı TDE3.2 kazanımı içerisinde ise D19’a rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin Dede Korkut hikayesidir.

Okunan Dede Korkut hikâyesindeki karakterlerin özellikleri, amaçları incelenir. Metnin dil ve anlatım özellikleri belirlenir. Metnin yapı unsurları tespit edilerek bu unsurların metnin içeriğine katkısı üzerinde durulur. Metnin içeriğinin, yapı unsurlarının, dil ve anlatım özelliklerinin metnin yazıldığı dönemle ve toplumla ilişkisi açıklanır. Metin; diğer disiplinlerle ilişkisinin yanı sıra millî, manevi ve evrensel değerlerin aktarımı bakımından değerlendirilir (D14, D19) (MEB, 2024b, s.129).

Canlandırma sürecinde hikâyedeki iletileri sınıf ortamında açık bir şekilde ifade eder. Metne kendi yorumlarını katarken bağdaşıklık öğelerinden faydalanır, Türkçeyi millî bir bilinçle, kurallarına uygun bir şekilde kullanır (E3.11, E1.5, D19) (MEB, 2024b, s.130).

11. Sınıf Tema İçerikleri.

Birinci tema ‘‘Bir Diyeceğim Var!’’; öğrenme-öğretme uygulamaları içerisinde metin tahlili okuma kısmında TDE2.2 kazanımı içerisinde D14 ve OB5’e, edebiyat atölyesi konuşma kısmında TDE3.3 kazanımı içerisinde D19’a rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü Karagöz-Hacivat ve geleneksel tiyatrodur.

Karagöz’ün kültürel bir miras ürünü olarak taşıdığı önemin ve Türk kültüründeki değerinin öğrenciler tarafından fark edilmesi sağlanır (SDB2.3, D14, OB5) (MEB, 2024b, s.137).

Dil yapıları, millî bir bilinçle ve işlevine uygun olarak kullanılır. Eksiltili yapı, bağlama, gönderim, değiştirim ve sözcük bağdaşıklık öğelerinden faydalanılır (D19) (MEB, 2024b, s.138).

İkinci tema ‘‘Kültür Yolculuğu’’; öğrenme-öğretme uygulamaları içinde metin tahlili okuma kısmında TDE2.2 kazanımı bünyesinde OB5’e, TDE2.3 kazanımı içinde D19 ve OB5’e; Kültür aktarımı için kullanılan metin türü hikaye, Orhun Abideleri ve Divanu Lugâti’t-Türk’tür.

Anlatmaya bağılı edebî metinlerin belirleyici özellikleri ve Türk dünyasının ortak kültür unsurlarının kullanımına dair öğrencilerin ön bilgileri harekete geçirilir (OB5) (MEB, 2024b, s.146)

Ara metin olarak Türk gelenekleri, görenekleri, folkloru, tarihi vb. konular üzerine tespitlerin bulunduğu bir anı metni seçilir. Bu metinde millî kültür unsurlarının hangi kelimelerle yansıtılabileceğine dair tahminlerde bulunulur ve vatanseverlik değeri vurgulanır (D19). Öğrencilerden bu tahminleri küçük kartlara yazmaları istenir. Metin okunduktan sonra kültür unsurlarını yansıtan kelimelerle öğrencilerin yürüttükleri tahminler karşılaştırılır. “Kart gösterme tekniği” ile benzer ve farklı tahminler sınıflandırılarak kullanılan dil ile ilgili çıkarımlarda bulunulur (E3.6, OB5) (MEB, 2024b, s.146).

İkinci okuma metni olarak Orhun Abidelerinden bir bölüm ele alınır. Metin işlenirken öğretici metinlere yönelik metin tahlili süreci takip edilir. Abidelerin Türk dili, tarihi ve kültürü açısından önemine vurgu yapılır. Bu çerçevede ara metin olarak Kutadgu Bilig ve Dîvânü Lugâti't-Türk gibi temel eserlerden seçilen bir bölüm kullanılır. Okuma metinleri ele alınırken gerekli yerlerde ayrıca Türk dilinin eskiliği, zenginliği ve bugünkü coğrafyası konularına değinilir. Türk dünyasının ortak kültürel değerleri vurgulanır (MEB, 2024b, s.146).

Edebiyat atölyesinin konuşma kısmı içinde bulunan TDE3.1 kazanımında SDB2.3, SDB2.1, OB4 ve OB9'a, TDE3.2 kazanımında OB4, OB5'e, TDE3.3 kazanımında OB5'e rastlanmıştır;

Öğrencilere Türk dünyasına ait görsellerden hareketle Türk kültürünün özelliklerini yansıtan bir konuşma yapmalarına yönelik performans görevi verilir. Öğrencilerden performans görevleri için sınıf dışında hazırlık yapmaları istenir. Performans görevine yönelik oluşturulan çalışmalar sınıfta paylaşılır. Öğrencilerden Türk dünyasının ortak kültürünü (dil, din, coğrafya, sanat, müzik, gelenek, görenek, giyim, yemek, millî ve manevi değerler) yansıtan uygun görseller bulmaları ve bunlardan hareketle Türk kültürünün tanıtıldığı bir konuşma yapmaları istenir (SDB2.3, SDB2.1) (MEB, 2024b, s.147).

İstasyonlarda görsellerden hareketle Türk dünyasındaki önemli eserlerden bahsedilebilir, Türk dünyasının önde gelen tarihî şahsiyetleri tanıtılabilir, Türk dünyasına özgü müzik kültürü anlatılabilir, Türk mutfağının ortak lezzetlerinden söz edilebilir. Böylelikle Türk kültürü ile ilgili öğrencilerin bilgileri somutlaştırılır. Elde edilen bilgilerden yararlanılarak konuşmanın ana başlıkları ve içeriği oluşturulur (OB4, OB9) (MEB, 2024b, s.147).

TDE3.1 kazanımı içerisinde doğrudan kültür aktarımına dair değer ya da okuryazarlık becerisi bulunmamasında rağmen içerik açısından kültür aktarımı bulunduğu için bulgular kısmına alınmıştır.

Tahminler doğrultusunda Türk kültürünün dile yansımaları hakkında çıkarımlarda bulunulur. Değişik coğrafyalardaki Türk kültürleri karşılaştırılarak benzer ve farklı unsurlar tespit edilir. Yapılan çıkarım ve tespitlerden konuşmanın içeriğini oluştururken yararlanılır. Konuşmayı destekleyecek görseller belirlenir ve bu görsellerle ilgili ihtiyaç duyulabilecek açıklayıcı

yorumlar konuşma içeriğine uygun olarak düzenlenir (OB4, OB5) (MEB, 2024b, s.147).

Türk kültüründe dil farkındalığını ortaya koymak için hazırlanan plana uygun bir konuşma yapılır. Türk kültürün mü gerektiği gibi tanıtılabilmek ve dinleyicinin bu kültürden kendine ait olanları fark etmesini sağlamak için düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılır (OB5) (MEB, 2024b, s.147).

Metin tahlili dinleme ve izleme kısmında TDE1.2 kazanımı bünyesinde D14'e rastlanmıştır;

Bu ölçütlerin belirlenmesi için bir kontrol listesi oluşturulur. Ayrıca aşıklık geleneğindeki usta-çırak ilişkisine, söz oyunlarındaki ustalığa dikkat çekilebilir. Usta-çırak ilişkisinde ustanın hürmet edilen bir yerde konumlandırılmasına değinilebilir. Böylelikle öğrencilerin millî ve manevi değerlere saygı duymaları sağlanır (D14) (MEB, 2024b, s.149).

Edebiyat atölyesi yazma TDE4.2 kazanımında ise SDB2.1 ve SDB2.3'e rastlanmıştır;

Öğrencilerden müzelerde kültürümüzü yansıtan hangi unsurların bulunabileceğine dair tahminde bulunmaları istenir. Müzede yer alabileceğini düşündüğü kültür unsurlarıyla kendi yaşamındakileri karşılaştırır. Kültürün hangi yollarla taşındığına dair görüş geliştirilerek sınıflandırma yapılır. Müzelerin kültürel mirasın önemli bir ögesi olduğu düşüncesinden hareketle öğrencilerden grup hâlinde ya da bireysel olarak yapılan bu çalışmayı arkadaşlarıyla paylaşımları ve farklı fikirleri dikkate alarak yeniden düzenlemeleri istenir (SDB2.1, SDB2.3) (MEB, 2024b, s. 149).

Üçüncü tema “Yaşamın İzinde”; öğrenme-öğretme uygulamaları metin tahlili dinleme ve izleme kısmında TDE1.3 kazanımı içerisinde OB5, D14, D19'a rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü radyo tiyatrosudur.

Dinlenen/izlenen metindeki yapı unsurları belirlenir. Metinde millî ve manevi değerleri yansıtan dil ve kültür unsurları belirlenir, bunların metne katkıları ortaya konur, saygı ve vatanseverlik değerleri vurgulanır (OB5, D14, D19) (MEB, 2024b, s.158).

Edebiyat atölyesi konuşma kısmında TDE3.3 kazanımı içerisinde D14'e ve TDE4.3 kazanımında D19, D14'e rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü romandır.

Hazırlanan plana uygun şekilde, tahlil edilen romanda belirlenen kişi ile kurmaca bir mülakat gerçekleştirilir. Mülakata dikkat çekici bir giriş ile başlanır. Mülakat sırasında, konuşmayı başlatma, sürdürme ve bitirme ifadeleri etkili kullanılır. Toplumsal hassasiyetleri olumsuz etkileyebilecek öğeleri kullanmaktan kaçınmaya dikkat edilir. Millî ve manevi değerlere hassasiyet göstermeye önem verilir. Konuşmada anlatım bozukluğuna yol açmamak için eklerin doğru kullanılmasına, seçilen kelimelerin bağlama uygun olmasına, farklı cümle yapıları arasında bağdaşıklık sağlanmasına özen gösterilir. Konuşma sırasında görgü kurallarına uygun hareket edilir (D14) (MEB, 2024b, s.157).

Öğrencilerden önceden hazırladıkları plana uygun olarak yazmaya başlamaları istenir. Öğrenciler, yazılarını desteklemek amacıyla farklı anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarından yararlanabilir. Diyalog yazılırken dinlenen/izlenen metindeki kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarının kendilerine uygun dille oluşturulmasına dikkat edilir. Söz varlığı seçiminde bağlama uygunluk ve hedef kitle göz önünde tutulur. Aktarılmak istenen iletiler açık veya örtük şekilde ifade edilebilir. Başlama ve bitirme ifadeleri, bağlama uygun olarak doğru ve etkili kullanılır. Millî ve manevi değerler göz önünde bulundurulur, toplumsal hassasiyeti olumsuz etkileyebilecek ifadelerden kaçınılır (D14, D19) (MEB, 2024b, s.159).

Dördüncü tema “Hayatın Aynası”; öğrenme-öğretme uygulamaları metin tahlili okuma kısmı TDE2.2 kazanımında ise OB5’e, TDE2.3 kazanımı içinde D14 ve D19’a rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü tiyatrodur.

Verilen cevaplardan hareketle -metin okunmadan önce- içeriğe yönelik yapılan tahminlerin doğruluğu kontrol edilir. Öğrencilerden okudukları metni içerik, tür, dönem, zihniyet, üslup vb. yönünden Türk dünyası veya dünya edebiyatına ait modern bir tiyatro (komedi veya dram) metniyle T diyagramı kullanarak karşılaştırmaları istenir. Karşılaştırma sonuçlarından hareketle bir sınıflandırma yaptırılır (E3.3, E3.6, E3.9, E3.10, OB5, OB9) (MEB, 2024b, s.165).

Açık uçlu sorular hazırlanarak öğrencilerden metindeki millî, manevi, evrensel değerlerin neler olduğu; bunların metne nasıl yansıtıldığı ve bu değerlerin günlük hayattaki önemi ile ilgili düşüncelerini belirtmeleri istenir. Böylelikle öğrencilerde saygı ve vatanseverlik değeri desteklenir (D14, D19) (MEB, 2024b, s.165).

12. Sınıf Tema İçerikleri.

Birinci tema “Benim Yolculuğum”; öğrenme-öğretme uygulamaları metin tahlili okuma kısmında TDE2.3 kazanımı içerisinde D14 ve D15’e rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü gündüktür.

Bu farkındalığın aynı zamanda Türk dili ve kültürüne hizmetleri bulunanlara karşı taşınması gereken vefa duygusunun ve saygının bir gereği olduğunun da bilinmesi istenir (D14, D15) (MEB, 2024b, s.175).

İkinci tema “Toplumun Ahengi”; öğrenme-öğretme uygulamaları edebiyat atölyesi konuşma kısmında TDE3.2 kazanımı içerisinde D19’ rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü haber metnidir.

...millî ve manevi değerleri göz önünde bulundurmaya (D19)...(MEB, 2024b, s.187)

Üçüncü tema “Hayatın Dengesi”; öğrenme -öğretme uygulamaları metin tahlili okuma kısmında TDE2.2 kazanımında D19’a rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü gezi yazısıdır.

Vatanseverlik değerinden hareketle ülkesinin doğal güzellikleri ve kültürel mirasının tanıtılmasında gezi yazılarının önemini fark etmesini sağlayacak açık uçlu sorular sorulur (D19, SDB2.2, SDB2.3) (MEB, 2024b, s.193).

Dördüncü tema “‘Hayalimdeki Yarın’”; öğrenme-öğretme uygulamaları edebiyat atölyesi yazma kısmında TDE4.3 kazanımı içinde D19’ rastlanmıştır. Kültür aktarımı için kullanılan metin türü röportajdır.

Türkçeyi millî bir bilinçle işlevine ve kurallarına uygun kullanır (D19) (MEB, 2024b, s. 206).

Bulgulara bakıldığında tüm sınıflar için D19 (Vatanseverlik) değerinin baskın olduğu görülür. Bunun yanı sıra D14 (Saygı) ve OB5 (Kültür Okuryazarlığı) kültür aktarımı bünyesinde nispeten sık karşılaşılan değer ve okuryazarlık olarak tespit edilmiştir.

11. sınıf düzeyi ikinci tema ‘Kültür yolculuğu’ kültür aktarımına dair en çok bulgunun saptandığı bölüm olmasının yanı sıra 9. sınıf düzeyinde ikinci ve dördüncü temalarda herhangi bir kültür aktarımı içeriğinin bulunmadığı görülmüştür.

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Kültür Aktarımının Hangi Metin Türleri Üzerinden Gerçekleştirildiğine Dair Bulgular

Programda kültür aktarımı çeşitli metinler üzerinden yapılmaktadır. Kültür aktarımının içeriğe yansıyan boyutu özellikle metin seçiminde belirginleştirilmeye çalışılmış, seçilecek metinlerin millî, manevi, kültürel ve ahlaki değerler çerçevesince öğrencilerin tarih, kültür ve medeniyet değerlerini etkili öğrenmelerini sağlayacak nitelikte olmasına dikkat edilmeye çalışılmıştır.

- Hazırlık sınıfında 1. tema içerisinde anı ve söyleşi, 2. tema içerisinde gezi yazısı, 3. tema içerisinde belgesel, 4. tema içerisinde ise mektup türünden faydalanılmıştır.
- 9. sınıfta kültür aktarımı için; 1. temada şiir, 3. temada ise hem şiir hem de belgesel türü ile yapılmıştır.
- 10. sınıfta 1. temada koşuk, 2. temada gazel, 3. Temada destan ve dede korkut hikayesi üzerinden kültür aktarımının yapılması hedeflenmiştir.
- 11. sınıfta kültür aktarımı için; 1. temada Karagöz-Hacivat metni ve öğrencilerin yazdığı drama metni, 2. temada Türk dünyasına ait bir hikâye ile Orhun Abideleri ve Divanu Lugâti’t-Türk, 3. temada roman, radyo tiyatrosu ve 4. temada tiyatro metni kullanılmıştır.

- 12. sınıfta 1. temada günlük, 2. temada haber metni, 3. temada gezi yazısı ve 4. temada öğrencilerin oluşturacağı bir kompozisyon metni üzerinden kültür aktarımı yapılmak istenmiştir.

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Kültür Aktarımının Hangi Etkinlikler Üzerinden Yapılacağına Dair Bulgular

Program içerisinde kültür aktarımının hangi etkinlikler üzerinden yapılacağına dair bilgiler programın uygulanmasına ilişkin esaslar içerisinde yer almaktadır. Program değerlerin belirlenen metinler ve ders işleniş süresinde sunulmasını öngörerek öğrencilerin bu değerleri günlük hayatlarına aktarmaları planlanmıştır. Bunun için öğrencilere metin tahlili esnasında değerleri hissettirip edebiyat atölyesi içerisinde bu değerleri uygulama fırsatı sunulması hedeflenmiştir. Ders dışında ise dini ve millî bayramlar, Gazi Günü, Atatürk Haftası, 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü, Kızılay Haftası, İstiklal Marşı'nın Kabulü ve Mehmet Akif Ersoy'u Anma Günü, 18 Mart Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma Günü gibi millî ve manevi değerler açısından önemli gün ve haftalarla ilgili çalışmalar yapılması öngörülmüştür.

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Kültür Aktarımının Hangi Beceriler Vasıtasıyla Gerçekleştirileceğine Dair Bulgular

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde geliştirilen program, dilin dört temel becerisi üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda program iki ana başlık üzerine inşa edilmiştir. Bunlar metin tahlili ve edebiyat atölyesidir. Metin tahlili kısmı dilin anlama becerileri olan okuma ve dinleme üzerine kurulu iken, edebiyat atölyesi kısmı dilin anlatma becerileri olan yazma ve konuşma üzerine kuruludur. Kültür aktarımı bu dil becerileri ile yapılmaya çalışılmıştır. Ayrıca program içinde okuryazarlık becerilerine de önem verilmiş ve bu becerilerden 'Kültür okuryazarlığı' kültür aktarımını hedefleyen okuryazarlık türü olarak belirlenmiştir. Program içinde bu becerilerin kültür aktarımı ile ilgili kısımlarının dağılımı ise şöyledir;

- Hazırlık sınıfı; 1. temada dinleme/izleme becerisi, 2. temada konuşma becerisi, 3. temada konuşma becerisi, 4. temada yazma becerisi üzerinden kültür aktarımı yapılmaya çalışılmıştır.
- 9. sınıfta; 1. temada yazma becerisi, 3. temada okuma becerisi üzerinden kültür aktarımı yapılmak istenmiştir.
- 10. sınıfta; 1, 2 ve 4. temalarda okuma, 3. temada konuşma becerisi ile kültür aktarımı hedeflenmiştir.

- 11. sınıfta kültür aktarımı için; 1. temada okuma ve konuşma, 2. temada okuma, konuşma, dinleme/izleme ve yazma, 3. temada dinleme ve konuşma, 4. temada ise okuma becerisi kullanılmıştır.
- 12. sınıfta; 1 ve 3. temada okuma, 2. temada konuşma, 4. temada yazma becerisi yoluyla kültür aktarımı amaçlanmıştır.
- Kültür okuryazarlığı becerisine ise; hazırlık sınıfı 2. tema, 9. sınıf 3. tema, 10. sınıf 2. tema ve 11. sınıfın tüm temaları içerisinde kültür aktarımı kapsamında yer verilmiştir. Kültür okuryazarlığı becerisi 12. sınıfın temaları içinde bulunmamaktadır.

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Hangi Kültürel Yapıların Aktarılacağına Dair Bulgular

Genel olarak program millî bir varlığı yahut unsuru direk aktarmak yerine millî bilinç kazandırmayı hedeflemektedir.

- Hazırlık sınıfında istenen; kültürel ve toplumsal bir hafıza oluşturmak, millî bilinç kazandırmak, vatanseverlik değerini benimsetmek, maddi ve manevi kültür unsurlarından haberdar etmektir.
- 9. sınıfta; millî bilincin dil yapısı ile verilmesi amaçlanmıştır. Millî, manevi ve evrensel değerler aktarılacak istenmiştir. Ayrıca Eski Anadolu Türkçesi ve Yunus Emre şiirleri üzerinden Anadolu kültürü öğrencilere benimsetilmeye çalışılmıştır.
- 10. sınıfta; öğrencilerin sözlü kültürün toplumun hafızası ve millî kültürü kuran unsur olduğunu fark etmeleri sağlanmak istenmiştir. Dil yapısının kültürel değeri önemslenerek millî olan ve olmayan arasındaki fark verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca destanın kültürel muhteva olarak aktarılmaya çalışıldığı görülmüştür.
- 11. sınıfta; Karagöz-Hacivat'ın kültürel miras olarak fark edilmesi sağlanmak istenmiştir. Dil bilinci önemslenmiş millî, manevi ve evrensel değerler aktarılmaya çalışılmıştır. Türk dünyasının ortak kültür unsurlarının yansıtılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda Türk dünyasının önemli eserleri tanıtılmaya çalışılmıştır.
- 12. sınıfta; Türk dilinin kültüre nasıl hizmet ettiği anlatılmaya çalışılmış ve Türkçenin işlevine uygun kullanımı üzerinde durulmuştur. Millî manevi değerler yansıtılmak istenmiştir. Ülkenin doğal güzellikleri ve kültürel mirasları öğrencilere aktarılmaya çalışılmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Öğrencilerin Kültür Aktarımına Dair Öğrenme Çıktılarının Değerlendirilmesine Dair Bulgular

Programın öğretim ve değerlendirme süreçleri de kültür aktarımını destekleyecek şekilde yapılandırılmaya çalışılmıştır. Metin tahlili sürecinde öğrencilerin, metinlerde yer alan millî, manevî ve evrensel değerler üzerine çıkarımlarda bulunmaları, bu değerleri diğer disiplinlerle ilişkilendirerek değerlendirmeleri beklenmektedir. Edebiyat atölyesi etkinlikleri ise öğrencilerin özgün ürünler ortaya koyarak kültürel unsurları içselleştirmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Değerler eğitimi çerçevesinde ise millî ve manevî anlam taşıyan özel gün ve haftalar çeşitli etkinliklerle işlenmesi amaçlanmıştır.

Bütüncül yaklaşım, öğrencilerin yalnızca bilgi düzeyinde değil aynı zamanda duyarlılık, tutum ve değerler çerçevesince de kültürel birikim kazanmalarını sağlamak planlanmıştır.

Programın uygulanmasına ilişkin esaslar içerisinde; metinler aracılığıyla kültürel aktarımın sağlanması fakat derinlemesine bir edebiyat tarihi verilmemesi, değerlerin sunumunda belirli gün ve haftalara yönelik çalışmaların yapılması, dersle ilişkili sınıf dışı etkinliklerin yapılması ve velilerin de katılımının teşvik edilmesi, öğrenme çıktılarında sadece sonucun değil sürecinde değerlendirilmesi ve öğrencilerin kendilerini ve akranlarını değerlendirmelerinin sağlanması gibi gerekliliklerden bahsedilmektedir.

Öğretim programında ölçme ve değerlendirme süreci sonuç odaklı değil süreç odaklı ilerlemektedir. Ayrıca öğretmenlerin değerlendirmelerinin yanı sıra öz değerlendirme ve akran değerlendirmesi de yapılmaktadır.

Metin tahlilinde ölçme ve değerlendirme;

İzleme ve geliştirme (biçimlendirme) amacıyla yapılan ölçme ve değerlendirme uygulamalarında amaç; öğrencilere not vermek değil, bir sonraki aşamaya geçmeden öğrencilerin gelişimlerini ve varsa eksiklerini belirlemektir. Bu süreçte ölçme ve değerlendirme araçlarında çeşitlilik sağlanması gerekir. Temalar kapsamında kavram haritası, yapılandırılmış grid, çalışma kâğıdı, kısa cevaplı maddeler, karşılaştırma tablosu gibi farklı ölçme ve değerlendirme araçları öneri niteliğinde sunulmuştur. Sınıf ortamının özelliklerine göre öğrencilerin gelişimlerini izlemeyi amaçlayan farklı madde türleri de kullanılabileceği için izleme/geliştirmeye (biçimlendirmeye) yönelik ölçme ve değerlendirme araçlarına örnekler sunulmuştur.

Metin tahlilleri sürecinde öğrencilerin sosyal-duygusal öğrenme becerileri ile okuryazarlık becerilerini edinmeleri, eğilim ve değerler aracılığıyla duyuşsal gelişimlerinin desteklenmesi ve estetik zevk kazanmaları için ölçme ve değerlendirme uygulamalarından yararlanılmalıdır. Bunun için yansıtıcı günlük tutma, edebî materyaller hazırlama gibi uygulamalardan; duyuşsal ölçekler, gözlem formu gibi araçlardan yararlanılabilir. Bu süreçte öğrencilerin duyuşsal özelliklerinin gelişiminin uzun zaman aldığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Metin tahlili sürecinde çalışma yaprakları, öğrenci sunumları, rol oynama, sınıf içinde uygulanan hızlı teknikler, karşılaştırma tabloları, yapılandırılmış grid, öğrenme günlükleri, çıkış kartları, yansıtıcı yazılar, bilgi haritaları, grafiti panoları vb. kanıtlar kullanılabilir. Öğrencilerin grup çalışması sırasında bireysel olarak veya diğer öğrencilerle birlikte öğrenme sürecinde neler yaptığı gözlemlenebilir. Kanıtlar; kontrol listeleri, dereceli puanlama anahtarları, gözlem formları vb. yoluyla değerlendirilebilir. Öz değerlendirme, akran değerlendirme ve öğretmen değerlendirme bir arada yapılarak değerlendirmede çeşitlilik sağlanır (MEB, 2024b, s. 15).

Edebiyat atölyesinde ölçme ve değerlendirme;

Performans görevleri sonunda elde edilen ürün veya gerçekleştirilen performans, dereceli puanlama anahtarı kullanılarak değerlendirilir. Süreç içerisinde öğrencilere geri bildirim verilir. Değerlendirme sürecinde çeşitlilik sağlanarak ürün/gerçekleştirilen performans öğrencinin kendisi, akranı ve öğretmeni tarafından değerlendirilir. Öğretmen tarafından yapılan değerlendirme sonunda öğrenciye elde ettiği ürün/gerçekleştirilen performans ile ilgili not verilir.

Puanlama anahtarı öğrencilere edebiyat atölyesi öncesinde verilir. Öğrencilerin sözlü anlatım ve etkileşimlerinin değerlendirilmesinde konuşmanın bitmesi beklenmeli, geri bildirimler öğrenciler kendini ifade ettikten sonra verilmelidir. Değerlendirme sürecinde çeşitlilik sağlanarak öğrencinin kendisi, akranı ve öğretmeni tarafından değerlendirme yapılır.

Sözlü anlatım ve etkileşimin değerlendirilmesinde duyuşsal özelliklere de dikkat edilmeli, öğrencinin kendini nasıl hissettiği vb. konulara da odaklanılmalıdır.

Öğrencilerin oluşturduğu yazılı ürünler ve etkileşimler, yazma ölçütleri ya da dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilir. Puanlama anahtarı, öğrencilere yazma süreci öncesinde verilir (MEB, 2024b, s.16).

Tema sonu değerlendirme;

Her temanın sonunda öğrencilerin metin tahlili ve edebiyat atölyesi ürünlerini birlikte değerlendirecekleri tema sonu değerlendirmeler gerçekleştirilecektir.

Tema sonu değerlendirmelerde çıkış kartları, öğrenme günlükleri, yansıtıcı günlükler vb. araçlar kullanılır (MEB, 2024b, s.16).

Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Kültür Aktarımına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Dair Bulgular

Araştırmada çeşitli okul türlerinden 18 öğretmene ulaşılmış ve veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile toplanmıştır. Görüşme formunda öğretmenlerin tecrübe ve okul türlerinin tespiti için sorulan soruların yanında altı soruya yer verilmiştir. Raporlama esnasında katılımcılar Ö harfiyle simgelenmiştir.

Bu alanda öğretmenlere yöneltilen her sorunun cevabı, tablolarla sunulmuş ve bulgularla ilgili genel yorumlar tablo altlarında verilmiştir.

Öğretmenlerin Türk dili ve Edebiyatı Dersinde Kültür Aktarımına İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular.

Tablo 1. *Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinin Kültür Aktarımındaki Rolüne Ait Görüşler*

Kategori	Örnek İfadeler	Katılımcılar
Dil ve kültür ilişkisi	Dilin kültürle bağı, Aktarım aracı	Ö4, Ö12, Ö16
Edebiyatın şahsiyet ve değer aktarımı rolü	Şahsiyet, Değer, Millî- manevi değer	Ö2, Ö9, Ö15, Ö18
Kültürel köprü ve aktarım aracı	Köprü, Kuşaklar arası aktarım	Ö5, Ö9, Ö11
Dersin önemi ve etkililiği	Mihenk taşı, Önemli ders	Ö1, Ö3, Ö7, Ö10, Ö14
Disiplinler arası etkileşim	Sosyal bilimlerle bağı, Bütünlük	Ö5, Ö18
Müfredat etkisi	Yeni müfredatta yeterlilik	Ö17
Olumlu genel değerlendirme	Olumlu, Aktarıma uygun ders	Ö8, Ö13

Katılımcıların büyük çoğunluğu Türk dili ve edebiyatı dersini kültür aktarımında kilit, temel ve etkin bir araç olarak görmektedir. Bulgularda sıklıkla; mihenk taşı, köprü, şahsiyet gibi ifadeler yer almaktadır. Bazı katılımcılar ise dilin kültürler bağı üzerinden dersin önemine dikkat çekmektedir. Aynı zamanda millî ve manevi değerlerin aktarımı noktasındaki önemli işlevi de katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Bunların yanı sıra dersin diğer alanlarla ve sosyal bilgilerle, bütünleşik yapısı kültürel bilincin inşası için uygun zemin oluşturabilir görüşü de katılımcı cevaplarında tespit edilen bulgular arasındadır. Bir katılımcı ise yeni müfredatla birlikte dersin aktarımın yeterliliğine dikkat çekmiştir.

Öğretmen Cevapları:

Ö1: Dersimiz kültür aktarımı açısından etkin bir derstir, Ö2: Edebiyat eşittir şahsiyet, Ö3: Dersler içinde ilk sırada, Ö4: Dil bir milletin hafızasını yansıtır. Kültürel belleğin inşası ve kuşaklar arası aktarımı için dil kullanılır. Bu durum ise kültür ile dili kopmaz bir bağ ile bağlar, Ö5: Türk Dili ve Edebiyatı dersleri kültür aktarımının odak noktasıdır. Tüm sosyal bilimlerle ilişkisi onlardan faydalanarak kültürü yeni nesillere aktarması kilit görevi olduğunu gösterir, Ö6: Dönem ve zihniyet temaları kültürün aktarımı açısından oldukça önemli, Ö7: En önemli kilometre taşı diye tanımlarım, Ö8: En uygun ders olduğu düşüncesindeyim

Ö9: Dersimizin kültür bakımından mihenk taşı olduğunu düşünüyorum. Geçmişin ve geleceğin arasında köprü vazifesini üstlenmektedir. Zira geçmişin öğretilmesi ile bugünün bilgisi harmanlanarak geleceğe mirasına sahip çıkan gençler, fertler yetiştirmede etkin bir ders olduğunu düşünüyorum, Ö10: Kültür aktarımında etkili olduğunu düşünüyorum, Ö11: Bir köprü olduğunu düşünüyorum, Ö12: Geçmişin değerlerini dilin ve edebiyatın olanaklarıyla gelecek kuşaklara aktarmak, Ö13: Olumlu, Ö14: Kültür dersi ,Ö15: Kültürü Tanıma, anlama ve günlük hayata aktarmada olumlu buluyorum, Ö16: Dil ile ilgili olduğu için en iyi aktaran ders, Ö17: Yeni müfredatla beraber bu aktarım yeterli, Ö18: Dersimiz tarih sosyoloji gibi bölümlerle bir bütünlük içerisinde olup toplumu etkileyen unsurlar edebiyat üzerinde de etkili olup millî ve manevi değerler kültür aktarımına yardımcı olmaktadır.

Öğretmenlerin Ders İçerisinde Kültür Aktarımına Yönelik Kullanılan Materyallere İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular.

Tablo 2. *Kullanılan Ders Materyallerinin Kültür Aktarımı Açısından Yeterliği Üzerine Görüşler*

Kategori	Örnek Kelime	Katılımcı
Materyaller yeterli	Yeterli	Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö8, Ö15, Ö18
Yetersiz ve geliştirilmeli	Yetersiz	Ö1, Ö5, Ö10, Ö13, Ö16, Ö7
Görsel-işitsel materyallerin katkısı	Görsel, Teknoloji,	Ö4, Ö9, Ö11, Ö12, Ö16, Ö3
Etkileşimli ve uygulamalı öğrenme	Öğrenme, Etkileşimli	Ö7, Ö9, Ö18
Ek öğrenme materyalleri	EBA	Ö18

Katılımcı görüşleri iki ana eğilim etrafında şekillenmekle beraber farklı görüşlerinde bulunduğu söylenebilir. Bazı öğretmenler yeterli bazı öğretmenler de yetersiz bulurken bir katılımcıya göre materyal kalitesinin ve dolayısıyla yeterliliğinin öğretmenle ilgilidir. Katılımcıların önemli bir kısmı görsel ve işitsel materyalleri daha etkili bulduğunu ifade etmiştir, özellikle etkileşimli materyaller, kitapla fiziksel temas, yazar buluşmaları, alan çalışmaları gibi materyallere ek uygulamaların öğrencilerin kültürel birikimlerinin zihinlerinde kalıcı hale getirilmesindeki etkisi vurgulanmıştır.

Öğretmenler tarafından yalnızca kitap materyalinin temele alındığı eğitim kültür aktarımı için yeterli görülmemiş çoklu materyal desteği ile aktarımın daha etkili hale getirilebileceği vurgulanmıştır.

Öğretmen Cevapları:

Ö1: Yetersiz buluyorum. Ders kitaplarının içeriği zenginleştirilmelidir, Ö2: Yeter, Ö3: Yeni kitaplar daha verimli olmuş. Medyanın etkisi fazla, Ö4: Ders kitaplarında öğrencilerde kültürel bilinci uyaracak birçok görsel ve yazılı öge mevcut. Her konu başlangıcında ve konu sonundaki değerlendirme sorularında sık sık kültür aktarımı ile alakalı sorular değerlendiriliyor, Ö5: Yeterli olarak görmüyorum. Ders kitapları biraz daha etkili bu noktada, Ö6: Yeterli, Ö7: Konuyla ilgili kitabın bizzat sınıfa getirilmesi öğrencilerin o kitaba dokunması. Yaparak yaşayarak öğrenmenin daha etkili olduğunu düşünüyorum. Bir romanı incelerken karakterlerin en azından sınıf ortamına aktarımını önemiştir, Ö8: Yeterli, Ö9: Görsel kaynakların, etkileşimli materyallerin dersi öğretmede etkin rolü olduğu kanısındayım. Kültür aktarımı açısından da yine kitapların yanı sıra etkileşimli materyallerin daha etkili olduğunu düşünüyorum. Bunun yanında alan araştırmaları tarzı görevlendirmeleri de etkili buluyorum, Ö10: Daha etkili hale getirilebilir, Ö11: Yeterli Görsel ve işitsel kaynakları etkili buluyorum, Ö12: Görsel, video ve sesli kayıtlar dersi kalıcılığını artırır, Ö13: Hayır, Ö14: Kitap, MEB, EBA, Ö15: Yeterli. Kitap ve akıllı tahta, Ö16: Fena değil görsel ve video ile destekliyoruz, Ö17: Ders kitabı ve EBA, Ö18: Etkilidir. Bununla birlikte yazar buluşması ve çeşitli konferanslarda bu etkileri artırır.

Öğretmenlerin Kültür Aktarımında Kullandıkları Yöntem Ve Tekniklere İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular.

Tablo 3. Öğretmenlerin Derslerinde Kültürel Unsurların Aktarımına Yönelik Kullandıkları Yöntem ve Teknikler

Kategori	Örnek Kelime	Katılımcı
Görsel ve yazılı materyaller	Görseller, Yazılı kaynaklar, Video	Ö1, Ö9, Ö15
Şiir, hikaye ve edebi metinlerle aktarım	Şiir, Hikaye, Halk edebiyatı, Klasik eser	Ö2, Ö8, Ö12, Ö18

Tablo 3 (Devamı)

Yaşanmışlık ve deneyim paylaşma	Anı anlatımı, Öğretmen deneyimi	Ö3, Ö16, Ö17
Öğrenci merkezli yöntemler	Beyin fırtınası, Öğrenci konuşması	Ö6, Ö7
Kültürel değerlerin bilinçli sunumu	Kültürel bağ kurma, Örnek olma	Ö4, Ö10, Ö11
Yöntem kullanmama	Özel yöntem yok	Ö5, Ö13, Ö14

Öğretmenler bu soruya oldukça çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu durum bir önceki soruya verilen materyalin ve kültür aktarımının etkililiğinin öğretmenden öğretmene değişeceği cevabını destekler niteliktedir. Belirgin bazı noktalar ise şunlardır; edebi ve sanatsal öğelerle kültür aktarmaya çalışma, görselleştirme ve medya desteği kullanma, anlatım yoluyla hikaye ve deneyimleri paylaşma, kendini rol model olarak görüp kültürün bizzat taşıyıcısı rolünü üstlenme, öğrencileri aktif katılıma ve araştırmaya yönlendirme. Bazı katılımcıların ise herhangi bir özel yöntem kullanmadıklarını ifade ettiklerini de görmekteyiz.

Öğretmen Cevapları:

Ö1: Görsel ve yazılı kaynaklarla destekliyorum, Ö2: Şiir ezberi 1.sırada, Ö3: Özel bir yöntemim yok fakat bildiğim örnekleri (örneğin yaşanmış bir anı hadise vb.) öğrencilerime anlatıyorum, Ö4: Türk milletinin asırlar boyu muhafaza ederek bugüne getirdiği pek çok kültürel değer var. Ders esnasında bazen geçmişe giderek bazen günümüz ile geçmiş kiyaslayarak bazen ise doğrudan bu değerlerden bahsedip kısa örnekler vererek değerlerimizin unutulmaması için önlemler alıyorum, Ö5: Özel bir yöntemim yok, Ö6: Eserlerde kullanılan dilden hareketle kelimelerin anlamları üzerine beyin fırtınası etkinliği kullanmaktayım, Ö7: Söz konusu kültürel unsurların araştırılması üzerine konuşulması. Bu kültürel unsuru yaşamış içinde bulunmuş öğrencileri/kişileri sınıf ortamında konuşturmak, Ö8: Halk şiirine ağırlık veriyorum, Ö9: Özellikle unutulmaya yüz tutan çeşitli yerel kültür unsurlarını örnek kendir neler ile öğrencilere tanıtmaktayım. Bunun yanı sıra videolardan da destek alıyorum, Ö10: Konuyu bir şekilde kültürel aktarıma uygun bir zemine getirip kültürel aktarım yapmaya çalışıyorum, Ö11: Kültürel değerlerimizi ilk önce kendi hal, hareket ve söylemlerimde kullanıyorum, Ö12: Toplum tarafından kabul görmüş, yıllardır kültür taşıyıcılığı yapmış eserlere öncelik vermek, Ö13: Hayır, Ö14: Hayır, Ö15: Günlük hayatla özdeşleştirme. Görsellerle destekleme, Ö16: Yaşadığımız olaylar ve duyduğumuz bilgileri de paylaşmak, Ö17: Deneyimlerimden faydalaniyorum, Ö18: Manevi değerleri destekleyen şiirler hikayeler kullanıyorum.

Öğretmenlerin Eğitim Programlarındaki Kültür Aktarımına İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular.

Tablo 4. *Eğitim Programlarının Kültür Aktarımında Yeterli Olup Olmadığına Dair Görüşler*

Kategori	Katılımcı
Olumlu değerlendirmeler	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö8, Ö9, Ö14, Ö15, Ö18
Kısmen olumlu, şartlı değerlendirme	Ö5, Ö10, Ö16, Ö17
Olumsuz değerlendirme	Ö7, Ö11, Ö12, Ö13

Öğretmenlerin çoğunluğu programların kültür aktarımına dair destek verdiğini söylemektedir. Öğretmenler arasında özellikle maarif model hakkında olumlu bildirimde bulunmuşlardır. Yeni program olumlu bir değişim olarak öne çıkmış ve görsel yönden güçlü bulunmuştur. Ancak azımsanmayacak sayıdaki katılımcı programı ya yetersiz bulmuş ya da öğretmen inisiyatifi doğrultusunda etkili olabileceği görüşünü savunmuştur. Yani yeni müfredat daha bilinçli ve planlı bulunsa da kitapların günümüz gençlerine yöneliklik konusunda yetersiz kaldığı ayrıca aktarım için yalnızca müfredatın etkililiğinin değil öğretmen yaklaşımının, kullanılan materyalin, öğrenci ilgisinin de yeterli olması gerektiği belirtilmiştir.

Öğretmen Cevapları:

Ö1: Müfredat yöntemiyle, Ö2: İyidir, Ö3: Maarif modelinde hazırlanan kitaplar daha iyi (örneğin görseller güzel seçilmiş), Ö4: Eğitim programları kültür aktarımına doğrudan katkıda bulunuyor elbette, Ö5: Sağlıyor fakat yeterli değil, Ö6: Sağlıyor, Ö7: Pek sağlamıyor diye düşünüyorum. Kitapların daha kucaklayıcı ve günümüz gençlerinin en azından bir yere kadar ilgilerini çekecek düzeyde hazırlanması gerektiği kanaatindeyim, Ö8: Evet, Ö9: Yeni maarif modelimizde bunun hedeflendiğini ve programın ilerleyen süreçlerinde bunun hedefine uygun katkı sağlayacağını düşünüyorum, Ö10: Kişinin eğitim programını algılayışına göre değişir bu durum. Böyle bir amacı olan öğretmen bir şekilde konuyu kültürel aktarıma uygun hale getirebilir, Ö11: Yeterince sağlamıyor çünkü eğitim programı millî ve manevi, kültürel temeller üzerinde yeterli oturmuyor, Ö12: Eğitim programları kültür aktarımını daha etkili hale getirmek için geliştirilmelidir, Ö13: Sağlamıyor, Ö14: Maarif modeli tam bir kültür aktarım olanağı sağlıyor, Ö15: Sağlıyor. Maddi ve manevi unsurları bünyesinde barındırıyor, Ö16: Gezi de olsa daha iyi olur, Ö17: Daha fazla geliştirilebilir, Ö18: Yeni müfredatla buna imkân veriyor.

Öğretmenlerin Kültür Aktarımının Daha Etkili Yapılabilmesine İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular.

Tablo 5. *Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Kültür Aktarımının Daha Etkili Hale Getirilmesi İçin Yapılabileceklerle Dair Görüşler*

Kategori	Katılımcı
Eğitsel materyal ve içerik geliştirme	Ö1, Ö4, Ö10, Ö11, Ö18
Öğretmen rolü ve örnek davranış	Ö2, Ö7
Kültürel etkinlik ve geziler	Ö3, Ö8, Ö14, Ö15, Ö17
Dijital ve görsel araçların kullanımı	Ö6, Ö9
Öğrenci katılımı ve etkin öğrenme	Ö5, Ö9
Sözlü kültür ve yaşayan kültürel kaynaklar	Ö12, Ö13
Okuma kültürünün geliştirilmesi	Ö7

Aktarımın daha etkili hale getirilebilmesi için içeriğin zenginleştirilmesi ve uygulamaya dayalı öğrenme fırsatlarının daha fazla sağlanması gerektiği görüşlerinin varlığı baskındır. Ders materyallerinin kültürel içeriğe odaklı şekilde düzenlenmesi en çok önerilen çözüm olmuştur. Katılımcıların önemli bir kısmı gezi, tiyatro, müze ziyaretleri gibi okul dışı ve çeşitli okul içi etkinliklerle yaparak-yaşayarak öğrenme üzerinde durmuşlardır. Ayrıca öğretmenlerin aktarım esnasında davranışlarıyla örnek olması, hitabetinin güçlü ve etkili olması, öğrencilerle etkileşimli bir şekilde aktarımı sürdürmesi de kültür aktarımını doğrudan etkiler görüşü de mevcuttur.

Öğretmen Cevapları:

Ö1: Ders kitapları ve müfredat geliştirilmelidir, Ö2: Öğretmen (laf olsun diye değil) gerçekten kültürel değerlerine sahipse bunu aktarmanın derdinde olur. Eğitim: Motivasyon, öğretmenin hitabeti güçlü olmalı, Ö3: Edebiyat derslerinde sosyal faaliyetler (örneğin gezi, araştırma, gözlem, sinema, tiyatro vb.) artırılabilir, Ö4: Ders kitapları bu noktada esasen yeterli. Ancak daha etkili hale getirmek için ders kitaplarında destanlar gibi millî kimliğimizin ilk teşekkülleri daha çok yer alabilir, halk hikayeleri ile asırlar önceki sevdâ ve zafer hikayelerimize daha fazla ayrıntı eklenebilir. Kısacası Türk edebiyatı ile ilgili ne varsa biraz daha detaylandırılabilir, Ö5: Öğrencilerin kuru bilgi almasından ziyade daha çok metin

araştırmaları yapmaları yönünde etkinlik odaklı dersler, Ö6: Dönemlere ait eserlerin kısa filmleri yapılarak öğrencilerin eba üzerinden bu filmlere ulaşımını sağlanabilir, Ö7: En evvel okumayı sevdirmemiz gerekiyor. Bu kadar hızlı akan bir dünyada kitabın başına oturmayı tercih etmiyor gençler. Bizler yeterince örnek değiliz. Bizim nesil için öğretmen her şey demektir. Onun adımlarını takip etmek bir şereftir bizler için. Ben Türkçe öğretmenim sayesinde öğretmen oldum. Neden mi? Çünkü her şeyiyle örnek bir insandı. Biz sadece komut veriyoruz örnek olmak bizlere de zor geliyor. Bu iyi örneklik olma işini halledemezsek bizi çok daha zor günler bekliyor olacak, Ö8: Kültürel geziler düzenlenebilir, Ö9: Genel kültür aktarımında etkileşimli videolar kullanılmalı. Yerel kültür mirasına yönelik öğrenciler içinde bulundukları toplumun değerlerini öğrenirken çeşitli görevler üstlenebilir., araştırmalara etkin katılım sağlayabilir, Ö10: İçerik açısından geliştirilebilir, Ö11: Metin içerikleri kültürel içeriklerle zenginleşerek yapılabilir, Ö12: Yaşayan efsaneler, kişilerden destek alınmalıdır, Ö13: Eski gelenek ve göreneklere yer verilmeli, Ö14: Okul içinde kültürel faaliyetler yapılabilir, Ö15: Müze, tarihi yapılar, kütüphaneler gezdirilerek, Ö16: Konuya göre imkanlar sunulabilir, Ö17: Kültür aktarımı gezi ve ziyaretler ile geliştirilebilir, Ö18: Metinler kültür aktarımı doğrultusunda oluşturulmalı.

Öğretmenlerin Konuya İlişkin Eklemek İstediklerine Dair Bulgular.

Tablo 6. *Öğretmenlerin Konuya Dair Eklemek İstedikleri, Soruyla Yönlendirilmemiş Görüşleri*

Kategori	Katılımcı
Katkı yok	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö10, Ö14, Ö15, Ö17
Olumlu destekleyici ifadeler	Ö4, Ö8, Ö9, Ö18
Eleştiri ve geliştirme önerileri	Ö2, Ö16
Kültürel ve değer temelli katkılar	Ö7, Ö11, Ö12, Ö13

Katılımcıların büyük çoğunluğu doğrudan katkı sunmayıp eklemek istediği bir şey olmadığını ifade ederek teşekkür etmekle yetinirken dört katılımcı çalışmaya dair olumlu dilek ve desteklerini sunmuştur. İki katılımcı ders kitaplarının içeriğinin ve kaynak yetersizliğinden bahsedip konuya dair somut önerilerde bulunmuştur. Dört katılımcı ise kültür aktarımı konusunda duygusal, ahlaki ve değer temelli bir yaklaşımla öğretmen kimliğinin rol model olarak önemini vurgulamış ve geçmişle bağın kopması konusundaki endişelerini dile getirmişlerdir.

Öğretmen Cevapları:

Ö1: Yok, Ö2: 9 edebiyat kitabında bilgi-etkinlik dengesi kurulmamış Bilgi yönü artırılmalı, Ö3: Yok, Ö4: Çalışmanızda kolaylıklar diliyorum, Ö5: Yok teşekkürler, Ö6: Hayır, Ö7: Aslında her şey örnek bir insan olmak ve öğrencilerimizi sevmek. Gönül bağı kurulmadan hiçbir zorluğun üstesinden gelemeyiz. Gönlüne girdiğimiz her evladımızı kazanmaya daha yakınız. Çocuklarımız yalnız. Umarım maarif model bu aksak yönleri iyileştirecektir. Çalışmanızda başarılar diliyorum, Ö8: iyi çalışmalar, Ö9: teşekkür ederim, kolay gelsin, Ö10: Ekleyeceğim bir şey yok, Ö11: Millî ve manevi değerlerle oluşan köklü kadim kültürümüzü eğer yeni nesle aşılayamazsak gelecekte inanmayan, bir ülküsü olmayan ruhsuz bedenler ortaya çıkacaktır, Ö12: Edebiyat = Hayat, bunu daha etkili hale getirmeliyiz, Ö13: Gittikçe geçmişten kopuluyor, Ö14: hayır, Ö15: Yok, Ö16: Daha çok kaynak ve daha çok imkân lazım, Ö17: Hayır, Ö18: Güzel bir konu.

Tüm bulgular göz önünde bulundurulduğunda Türk dili ve edebiyatı dersinin kültür aktarımı için önemli ve etkili bir ders olduğu öğretmenlerin hem fikir oldukları bir konudur. Gerek dersin diğer disiplinlerle ilgisi gerek kültürün temel ögesi olan dil ile inşası meselesi katılımcıların böyle düşünmesinde etkili olmuştur denebilir.

Katılımcılar materyal kalitesinin ve içerik zenginliğinin kültür aktarımının verimli olmasına yönelik doğrudan etkili bir durum olduğunu düşünmektedir. Materyallerin görsel-işitsel ve dijital içeriklerle desteklenmesi ayrıca materyallere ek olarak çeşitli okul içi ve dışı etkinlik ihtiyacı da vurgulanmıştır. Öğrencilerin uygulamalara katılmaları ve bazı şeyleri yerinde görmeleri, aktarımın kalıcı ve etkili olması noktasında önemli görülmüştür.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programı genel olarak olumlu karşılanmakla birlikte, yeni nesle daha çok hitap edebilecek, güncel ve ilgi çekici içeriklerle desteklenmesi gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca programının tek başına aktarım için yeterli olup olmamasının da bir noktada önemsiz olabileceği ve programı uygulayan ve aktarımı aktif olarak üstlenen öğretmenlerin doğru rol model olmaları ve uygulamalı kültürel etkinliklerle birlikte kültür aktarımının güçlendirilmesi gerekliliği belirtilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada Türk dili ve edebiyatı öğretim programının kültür aktarımına yönelik niteliği kültür aktarımına dair öğretmen görüşleri de alınarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ise araştırmanın sorularına yanıt aranarak geline sonuç paylaşılacaktır.

Öğretmenlerin Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Kültür Aktarımına Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Öğretmenlerin Türk dili ve edebiyatı dersinde kültür aktarımının önemi ve değeri konusunda ortak fikir ve düşüncelere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Edebiyatın dil ile, dilin de kültür ile bağlantısından ötürü bir köprü ve aktarıcı rolü olduğunu düşünmeleri ve disiplinler arası yapıya elverişli olması öğretmenlerin gözünde Türk dili ve edebiyatı dersini doğrudan kültür aktarımı ile alakalı bir ders konumuna getirmiştir.

Kültür aktarımı için kullanılan materyal yeterliliği konusunda ise öğretmenlerin neredeyse yarısı mevcut materyalleri yeterli bulurken kalan öğretmenlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi gerektiğini düşündüğü görülmüştür. Özellikle görsel ve işitsel kaynakların önemi ve bu kaynaklara olan ihtiyaç öğretmenler tarafından dile getirilmiştir.

Öğretmenlerin kültür aktarımı stratejileri noktasındaki görüşlerinin çeşitlilik gösterdiği ve edebi ürünleri kullanmak, hayatın içinden örnek ve tecrübe aktarımını ön plana çıkarmak, kendisini rol model olarak sunmak, öğrencileri öğrenmenin içine dâhil etmek gibi yol ve yöntemler kullananların yanı sıra herhangi bir yöntemle ihtiyaç duymadığını belirten öğretmenlerin de mevcut olduğu neticesine ulaşılmıştır.

Öğretmenler arasında programın yeterliliği konusunda fikir ayrılığı olduğu görülmüştür. On öğretmen programı yeterli bulurken dört öğretmenin geliştirilmesi gerektiğini beyan eden ifadeler kullandığı, dört öğretmenin ise programın millî ve manevi temellere oturtulmamış olması gibi durumları belirterek programı yetersiz bulduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin hepsinin kültür aktarımının daha iyi hale getirilebilmesi konusunda hemfikir oldukları saptanmıştır. Eğitsel materyallerin kültürel içeriğinin geliştirilmesi başlığı en sık karşılaşılan öneri olmuştur. Bunun dışında öğretmenler tarafından, deneyimsel aktarımı destekleyici gezi ve etkinliklerin daha etkili bir şekilde programa eklenmesi gerektiğine dair ve öğrencileri işin içine dâhil edecek ve kültürel farkındalığı oluşturacak araştırma ve görev temelli

bir yol izlenmesi konusunda önerilerde bulunulmuştur. Öneriler içerisinde yaşayan kültür olarak düşünülebilecek kişilerle öğrencileri bir araya getirerek öğrencilerin bağ kurmasını sağlamak da vardır. Ayrıca öğretmenler, öğrencilere daha etkili ve doğru okuma alışkanlığı kazandırılmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

Öğretmenlerin genel anlamda yürürlükte bulunan program bünyesinde uyguladıkları kültür aktarımını etkili buldukları yine de programın daha etkili hale getirilmesi gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Çevirme ve Ünveren (2019) yaptıkları araştırmada da; Türk dili ve edebiyatı dersinde kültür aktarımı konusunu öğretmen ve öğrenci görüşleri ile ele almışlar, öğrenci ve öğretmenlerin ulusal kültür mirasının aktarılmasını, ilgili dersin ana görevi olarak gördüklerini ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte öğretmenlerin dersin kültürel çeşitliliği destekleme noktasındaki eksikliğini de dile getirmeleri de araştırmanın sonuçları arasındadır. Araştırma neticesinde ders için seçilen metinlerin farklı kültürden gelen öğrencilerin dikkatini çekmeyişiğin öğretmenler için evrensel kültürü öğretme noktasında bir eksiklik olarak algılandığı anlaşılmıştır.

Göçer (2013) dil-kültür ilişkisine dair Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine başvurmuş ve öğretmen adaylarının; dil ve kültür arasında oluşma, gelişme ve aktarılma noktasında sıkı bir bağ olduğunu düşündükleri sonucuna varmıştır. Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı dersleri kademe olarak farklılık gösteren fakat amaç olarak benzer noktalar barındıran dersler olduğundan ilgili araştırmanın sonuçlarıyla bu araştırmada ulaşılan sonuçlar paralellik göstermektedir. Türkçe öğretmen adaylarının görüşleri ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin görüşleri dil ve kültür ilişkisi açısından aynıdır.

Mutlu-Öztürk vd. (2021) kültür aktarımı ile ilgili okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerini toplamışlardır. Öğretmenlerin okul öncesi dönemde kültür aktarımına başlanmasını destekledikleri ve bunun kültürün aktarılmasının önemine binaen yapılması gerektiğini düşündükleri ortaya konmuştur. Konuya bu araştırmayla birlikte bakıldığında kademe farklılığı ve branş değişikliği fark etmeksizin öğretmenlerin kültür aktarımının önemini kavradıkları anlaşılr.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Kültür Aktarımı İçin Belirlenen Hedeflere İlişkin Sonuç ve Tartışma

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ortak metninde ve öğretim programlarında temel olarak öğrencilerin medeniyet kurucusu ve geliştiricisi, bilge bir nesil olarak yetiştirilmeleri hedeflendiği tespit edilmiştir. Ayrıca öğretim programının millî bilince sahip şahsiyetler inşa etmek perspektifiyle oluşturulmaya çalışıldığı görülmüştür. Türkçenin her ders içinde etkili ve güzel kullanımının amaçlanması da dilin varlık dünyasına erişim aracı, düşünceyi geliştirme

materyali, kendini ve başkalarını ifade etme biçimi olmasından dolayıdır ve bu durumun kültür aktarımına hizmet etmesinin beklendiği anlaşılmıştır. Bu doğrultuda Türk dili ve edebiyatı programının dil becerisi temelli oluşturulduğu ve Türk dili ve edebiyatı dersinin, öğrencilerin kültüre ait unsurlara karşı farkındalık kazandıkları bir ders olarak planlanmaya çalışıldığı sonucuna varılmıştır.

Programdaki öğrenci profili özelliklerinden bilge ve vatansever başlıkları ve yine erdem-değer-eylem modeli kapsamında geliştirilen değerler arasındaki; dostluk değeri ile farklı kültürler arasında bağ kurma; estetik değeri ile geleneksel sanat ve yerel kültüre yönelik etkinliklere katılma; saygı değeri ile millî ve manevi değer duyarlılığı ve onlara saygı duyma; sevgi değeri ile kültürel mirası koruma; sorumluluk değeri ile, millî ve manevi değerleri koruyup yaşatma; vatanseverlik değeri ile, millî bilinç sahibi olma noktasında öğrenciler için belirlenen ve kazandırılması amaçlanan değerler olduğu anlaşılmıştır. Fakat program içerisinde öğrenme-öğretme uygulamalarında yapılan incelemeler sonucu bu değerlerden yalnızca vatanseverlik (D19) değerine uygulama kısmında sıkça yer verildiği diğerlerinin ihmal edildiği görülmüştür.

Programın genel çerçevesinde bulunan ve okuryazarlık becerileri içerisinde öğrencilere edindirilmesi hedef olarak belirlenmiş olan “Kültür Okuryazarlığı” da yine öğrenme-öğretme uygulamalarında programa konulan medeniyet kurucusu nesil yetiştirme amacına nispeten yeterince kendine yer bulamadığı sonucun varılmıştır. Sayısal olarak bakılacak olursa; hazırlık sınıfı, 9. sınıf ve 10. sınıflarda birer temada kültür okur yazarlığına rastlanmış, 12. sınıfta ise hiç olmadığı tespit edilmiştir. 11. sınıfın her temasında ise var olduğu görülmüştür.

Suluk ve Yıldırım (2025) Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline göre hazırlanan ders kitaplarındaki değerlerin gelişimsel dönemler açısından incelenmesine yönelik yaptığı çalışmada D19 (vatanseverlik) değerinin baskın olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yalnızca değerlerin gelişimsel dönemler açısından incelenmesi amaçlandığı için değerleri yeterli bulmuşlardır. Fakat Suluk ve Yıldırım’ın (2025) yaptığı araştırmanın aksine bu çalışmada değerlerin sıklığı değil kültür aktarımına dair alt başlıkları önemli olduğundan yalnızca D19 değerinin baskın olması yeterli bulunmamıştır. Akpınar ve Köksalan (2024) da yaptıkları araştırma sonucunda programdaki yerel ve millî öğelerin yeterli olmadığını ortaya koymuşlardır.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Hangi Edebi Türler Üzerinden Kültür Aktarımı Yapıldığına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Kültür aktarımı için çeşitli metin türlerinden yararlanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bütün sınıflar için şiir türü toplamda dört tema içerisinde kullanılmış bunun dışında; hatıra, söyleşi,

edebi mektup, roman, destan, Dede Korkut hikayesi, belgesel, gezi yazısı, geleneksel tiyatro, radyo tiyatrosu, tiyatro, günlük, röportaj, haber yazısı türleri üzerinden kültür aktarımının sağlanmasının amaçlandığı saptanmıştır. Bars'a (2017) göre millî değerlerin aktarımında halk edebiyatı ürünlerinden destan, masal, halk hikayeleri, bilmece, tekerleme, fıkra ve halk şiiri örneklerinden yararlanılması önemlidir. Zira bu edebi ürünler kültür çıktısı niteliği taşır. Araştırmada da tespit edildiği üzere program içeriğinde halk edebiyatı ürünlerinin de içinde olduğu çeşitli edebi türler bulundurulmaya çalışılmıştır. Hangi metinlerin seçildiğine dair bilgiye program metninden ulaşılamadığı için yalnızca tür çeşitliliği noktasında yordama yapılabilmiş içerik noktasında yorum yapılamamıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Hangi Etkinlikler Üzerinden Kültür Aktarımı Yapıldığına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Programın uygulamaya ilişkin esasları içerisinde belirtildiği gibi belirli gün ve haftalar çerçevesince yapılacak etkinlikler ve bu bağlamda ders içinde öğrencilere bu temalara uygun edebiyat atölyesi fırsatları sunulması planlandığı görülmüştür. Ayrıca öğretmen görüşlerinde tespit edildiği üzere öğretmenlerin de talep edip artırılmasını istedikleri derse ilişkin sınıf dışı etkinliklerin teşvikinin de amaçlar kapsamında olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda kültür aktarımına ilişkin planlanan etkinliklerin bununla sınırlı olmaması gerektiği kanaatine varılmıştır. Bay (2018) çalışmasında, okul öncesi eğitimi kapsamında kültür aktarımının geleneksel oyunlar üzerinden yapılmasının verimli bir yol olduğunu tespit etmiştir. Kademe farkları gözetilerek kültür aktarımı için çeşitli geleneksel oyunlardan yararlanılması ya da oyunlar üretilmesinin aktif öğrenme ve kültür aktarımı için verimli olacağı düşünülmektedir. Çünkü oyun kavramı kültürün oluşması ve aktarımında önemli role sahiptir (Gültekin vd., 2019). Kültür aktarımı noktasında programda amaç olarak ders dışı ve içi etkinlikler bulunsa da uygulama kısmında yalnızca belirli gün ve haftalarla sınırlı bırakılması kültür aktarımı için bir eksiklik olarak anlaşılmaktadır.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Hangi Beceriler Vasıtasıyla Kültür Aktarımı Yapıldığına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Program dört temel dil becerisi üzerinde yoğunlaşmış hatta uygulama kısmını anlama ve anlatma becerileri odağında, metin tahlili ve edebiyat atölyesi olmak üzere iki ana başlığa ayırmıştır. Öğrenme-öğretme uygulamaları içerisinde kültür aktarımı için en çok okuma becerisinin, daha sonra konuşma, daha sonra ise yazma ve dinleme becerilerinin kullanıldığı görülmüştür. Program içinde yer alan ve öğrenciye aktarımı hedeflenen okuryazarlık becerileri içerisinde kültür okuryazarlığının da kültür aktarımı için vasıta olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Çağımızın eğitim anlayışı bireyin düşünme becerileri başta olmak üzere kişisel gelişimini destekleyici becerileri eğitim yoluyla vermeyi amaçlamaktadır (Kurudayıoğlu & Çetin, 2015). Program hedeflerinde bu anlayışa göre hareket edildiği görülmüştür. Program içinde ara disiplin olarak sunulan okuryazarlık becerileri süreç bileşenlerine yayılarak sunulmaktadır (Kahramanoğlu vd., 2024). Araştırma sonucunda kültür okuryazarlığı becerisi kapsamında kültür aktarımı için işe koşulan süreç bileşenlerinin kavrama başlığı altında sınırlı kaldığı ve diğer aşamalara geçemediği görülmüştür.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Hangi Kültürel Yapıların Aktarıldığına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Öğrenme-öğretme uygulamalarına bakıldığında; özellikle Türkçenin kültürel bir unsur olarak iyi, doğru ve etkili kullanımının amaçlandığı görülmüştür. Programda millî, manevi ve evrensel değer vurgusu yapıldığı anlaşılmıştır. Karagöz, Yunus Emre şiiri, Eski Anadolu Türkçesi, destanlar içindeki yapılar ve Türkiye'nin kültürel miras öğelerinin öğrenme-öğretme uygulamaları içerik çerçevesinde aktarım unsurları olarak tercih edildiği belirlenmiştir. Fakat daha detaylı bir çerçeve için metinlerin bulunduğu ders kitabının incelenmesi uygun olacaktır. Bu başlık altındaki bulgulardan anlaşıldığı üzere programın hedefi kültürel yapı ve unsurları direkt aktarmaktan ziyade millî bir bilinç kazandırmaya çalışmaktır. Aktarılması gereken kültür unsurları hem ders programlarının hedef ve içeriklerinde hem de ders programı çerçevesince öğretmenlerin hazırladıkları ek içeriklerde bulunurlar (Ültanır, 2003). Dolayısıyla programda aktarılan kültür öğeleri yukarıdakilerle sınırlı olmakla beraber öğretmen inisiyatifiyle artırılabilir olduğu görülmüştür.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Kültür Aktarımıyla İlgili Öğrenme Çıktılarını Değerlendirmek İçin Hangi Yöntemlerin Kullanıldığına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Değerlendirme sürecinde hem sonucun hem sürecin dikkate alındığı görülmüştür. Değerlendirmelerin öğrencilerin yetenek, ihtiyaç ve özel durumları göz önünde bulundurularak yapılmasının gerekliliği belirtilmiştir. Yalnızca bir otorite olarak öğretmenin değil aynı zamanda öğrencilerin hem kendilerini hem akranlarını değerlendirmeleri de öngörüldüğü saptanmıştır.

Programda metin tahlili kısımlarında genellikle tema kapsamında; kavram haritası, kısa cevaplı maddeler, karşılaştırma tabloları, çalışma kâğıdı, yapılandırılmış grid gibi farklı ölçme yöntemleri kullanıldığı; öz değerlendirme ve akran değerlendirmesi de önemli yer tuttuğu; günlük tutma, edebi materyal hazırlama gibi uygulamalardan sonra ise gözlem formu ve duyuşsal ölçeklerin kullanımının beklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Edebiyat atölyesi

bünyesinde ise puanlı anahtarlama, hazırlıklı-hazırlıksız sözlü ifade, öz ve akran değerlendirme, yazma ölçekleri, dereceli puanlama anahtarı gibi teknikler kullanılmasının öngörüldüğü sonucuna varılmıştır.

Özge-Sağbaş (2025) Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin ölçme ve değerlendirme yöntemlerini öğretmen görüşleri ile incelediği çalışmasında; öğretmenlerin süreç odaklı ölçme sisteminin öğrenciyi aktif gözlemleye bilme, öğrencinin katılımını sağlama, sorumluluk duygusunu besleme ve anlamlı öğrenmeyi desteklemesi açısından verimli buldukları sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmen Görüşleri ve Türk Dili ve Edebiyatı Programı Arasındaki Paralelliklere ve Farklılıklara İlişkin Sonuç ve Tartışma

Hem programın hem de öğretmenlerin Türk dili ve edebiyatı dersinin kültür aktarımındaki öneminde fikir ve amaç birliği için olduğu anlaşılmıştır. Öğretmenler dil-kültür ilişkisini önemsemişlerdir aynı şekilde programda bu minvalde hareket ederek Türkçeyi tüm derslerde ortak kazanım olarak belirleyip iyi ve etkili kullanımını amaçlamıştır. Öğretmenlerin bazıları materyalleri yetersiz bulurken, bazı öğretmenlerin program doğrultusunda hazırlanan kitap içeriğinin medeniyet kurucusu bireyler yetiştirmek için yeterli olduğunu düşündükleri görülmüştür. Programın derse paralel ders dışı etkinlikleri destekleyici bir söylemdeyken öğretmenlerin uygulamada bunun yetersiz kaldığını ve artırılması gerektiğini bildirdikleri tespit edilmiştir. Program bütünlük ve dengeyi önceleyen bir yapıda olduğunu iddia ederken bazı öğretmenler programdaki bilgi ve etkinlik dengesinin kurulamadığını söylemişlerdir. Öğretmenlerin programı şu haliyle de işlevsel bulmalarına karşın geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri ortaya konmuştur.

Programın edebiyat tarihi noktasındaki eksikliğin kültür aktarımına olumsuz yansımalar yapabileceği fark edilmiş, öğretmenlerin de tespit ettiği gibi programın belirtilen eksiklerinin kitaplarda da olup olmadığına dair kesin bir bilgi sahibi olunacak yeterli veri elde olmadığından konuya dair fikirler ihtimal olarak kalmıştır.

Küçük ve Kurt (2025) Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin eğitim reformlarının etkililiği bağlamında okul yöneticilerinin görüşlerine göre değerlendirilmesine yönelik yaptıkları çalışmada, yöneticilerin program için harcanan çabayı ve emeği takdir ettikleri ayrıca modelin anlaşılır ve net hedefler koyduğunu düşündükleri görülmüştür. Bu araştırma sonucunda da hedeflerin net ve anlaşılır olduğunu tespit etmekle beraber amaç ve hedeflerin paralelinde ilerlemesi beklenen uygulamalar kısmında birtakım eksikler olduğu görülmüştür.

F. Karataş (2025) yaptığı çalışmada Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin sürdürülebilir bir potansiyele sahip olduğunu ancak bunu ortaya çıkarmak için öğretmen yetiştirme programlarının yapılandırılmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Adıgüzel (2025) programı karma bir felsefe üzerine kurulmakla ve özgün felsefi bir tanımlamasının olmamasıyla eleştirmiştir. Güler (2025) Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin yerel ve millî değerlerin bütüncül bir yaklaşımla evrensel normları da içine alıp harmanlayan bir eğitim sunmayı hedeflediğini belirlemiş ve uygulamadaki açıkların giderilmesinin sürdürülebilir eğitim için önemli olduğunu vurgulamıştır. Geçimli ve Kayahan-Yüksel (2024) araştırmalarında program içindeki değerler eğitiminin oransal ve tematik bir tutarsızlık gösterdiğini belirtmişlerdir.

Taşkın'ın (2025) Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde değerler eğitimi yaklaşımının analizine yönelik araştırmasında; Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin değerler eğitimi konusunda tarihsel, kültürel, millî ve manevi değerlerin öğrencilere kazandırılmasını hedefleyen bir program olarak nitelendirmiştir. Bunun yanı sıra erdem-değer-eylem şekliyle tasarlanan programın öğrencilerin bilgi ve becerilerinin, erdemli ve vatansever kimlikleri ile toplumsal birlik ve beraberliği özümseyen, kültürel ve evrensel değerleri kucaklayan bireyler olarak öğrencileri yetiştirmeyi hedeflediği tespitinde bulunmuştur. Ortak program ve Türk dili ve edebiyatı programında yapılan incelemeler sonucu Taşkın (2025) ve diğerlerinin de tespit ettiği gibi program amaç ve hedef çerçevesinin ve felsefesinin kültür aktarımı noktasında ciddi bakış açıları geliştirdiği ve destekleyici unsurları bulunduğu görülmesine karşın yapılan araştırma sonucunda uygulama kısmında bu durumun yeterince yansıtılmadığı tespit edilmiştir.

Öneriler

Bu bölümde araştırma sonucunda tespit edilen bulgular ve bulgular üzerinden ulaşılan sonuçlar çerçevesince araştırmacılara, Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerine ve program geliştiricilerine yönelik birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışma yalnızca programın içerisindeki kültür aktarımına odaklanmış ve özellikle öğrenme-öğretme uygulamalarının içerisindeki kültür aktarımı unsurlarını ve öğretmen görüşlerini dikkate alarak sonuca varmıştır. Program sadece teorik olarak ele alınabilecek bir olgu olmadığından diğer araştırmacılar program çerçevesince oluşturulan materyalleri ve programın uygulama kısmını inceleyebilirler.

Araştırmada programın amaç ve hedef söylemleri ve değer, okuryazarlık içerikleri kültür aktarımı açısından yeterli bulunsa da uygulamada eksikler tespit edilmiş, öğretmen görüşleri doğrultusunda materyallerde de benzer sıkıntıların olduğu görülmüştür. Program

geliştiriciler programın öğrenme-öğretme uygulamaları kısmının daha fazla kültür aktarımına yönelik kazanım bulunmasını sağlayabilirler.

Öğretmenler sadece program içeriği ile yetinmeyip çeşitli materyal ve uygulama destekleri alabilirler. Programın ön gördüğü ve artırmayı hedeflediği ders dışı derse paralel etkinlikleri artırmaya çalışabilirler.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, A. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin cumhuriyet dönemi eğitim programlarıyla karşılaştırmalı olarak incelenmesi: bir meta sentez çalışması. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 11(1), 9-21.
- Akaygün, S. (2019). Bilim ve bilimsel araştırma. H. Özmen & Karamustafaoğlu (Ed.) *Eğitim araştırma yöntemleri içinde* (2. baskı, ss. 41-54) Pegem Akademi
- Akpınar, B., & Köksalan, B. (2024). Eğitimde maarif ve müfredat yenileme ihtiyacı: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli üzerinden teorik bir analiz. *Journal of History School*, 17(68), 27-48.
- Akpınar, B., Özer, B., Oral, B., & Köksalan, B. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin program geliştirme ve felsefi düzleminden analizi. *EKEV Akademi Dergisi*, (99), 59-73. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1489135>
- Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Türk Hava Kurumu
- Arslankaya, V. B., & Arslankaya, E. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin felsefi temelleri: ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik açıdan bir değerlendirme. *İstanbul Eğitim Dergisi*, 1(1), 121-145. <https://doi.org/10.71270/istanbulegitim.istj.1557889>
- Aydın, M. (2014). *Tophum, kültür, eğitim*. Gazi.
- Aydoğan, İ. (2017). Sekülerizm, kültür ve eğitim. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 1-8.
- Bars, M. E. (2017). Kültürel değerlerin aktarımında halk edebiyatı ürünlerinden yararlanma. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 217-228.
- Bay, D. N. (2018). Okul öncesi eğitimde bir kültür aktarımı: millî oyunlar. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 82-104. <https://doi.org/10.19160/ijer.398721>
- Bostan, A. (2024). Veri analizi. Ö. Arlı (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. Millî Savunma Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2022). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (32. baskı). Pegem Akademi
- Cansız-Aktaş, M. (2019). Nitel veri toplama teknikleri. H. Özmen & D. Karamustafaoğlu (Ed.), *Eğitim araştırma yöntemleri içinde* (2. baskı, ss. 114-136) Pegem Akademi
- Canbazoglu-Bilici, S. (2019). Örneklem Yöntemleri. H. Özmen & D. Karamustafaoğlu (Ed.), *Eğitim araştırma yöntemleri içinde* (2. baskı, ss. 55-80) Pegem Akademi
- Creswell, J. W. (2020). *Eğitim araştırmaları* (H. Ekşi Çev.). Edam. (Çalışmanın orijinali 2001'de yayımlanmıştır).
- Cemiloğlu, M. (2020). Türk dili ve edebiyatı dersinde değerler öğretimi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 17-23.
- Ceyhun, Y. (2021). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Tez No. 673327) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi – Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Cuche, D. (2013). *Sosyal bilimlerde kültür kavramı* (T. Arnas, Çev. Ed.). Bağlam. (Çalışmanın orijinali 2004'te yayımlanmıştır).

- Cunbur, M., & Parlatur, İ. (1988). Edebiyat. *Erdem*, 5(11), 361-404.
- Çarkıt, C. (2020). Ortaokul Türkçe derslerinde kültür aktarımına yönelik uygulamalar. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1380-1389.
- Çetin, İ. (2019). *Dil ve edebiyat öğretimi*. Nobel.
- Çetinkaya, H. (2013). Kültür ve eğitim. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(5), 23-30.
- Çevirme, H., & Ünveren, D. (2019). Öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre Türk dili ve edebiyatı dersinin kültürel örüntüsü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(4), 1791-1803. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019..-613939>
- Çoban, B. (2023). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretim setindeki kültür aktarımının deyim ve atasözleri açısından incelenmesi: Türkçenin kapıları seti örneği*. (Tez No. 820832) [Yüksek lisans tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi-Çanakkale]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Çobanoğlu, R., & Yıldırım, A. (2021). Türkiye’de program geliştirme çalışmaları: Cumhuriyet’in ilanından günümüze tarihsel bir analiz. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi (TEBD)*, 19(2) 810-830.
- Dağdeviren, İ. (2019). *Yabancılar Türkçe öğretiminde efsane türü metinlerden hareketle kültür aktarımının değerlendirilmesi*. (Tez No. 579053) [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demirtaş, İ. (2021). *Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki atasözleri ve deyimlerin kültür aktarımına katkısı*. (Tez No. 687429) [Yüksek lisans tezi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi – Nevşehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demirtaş, Z. (2017). Eğitimde program değerlendirme yaklaşımlarına genel bir bakış. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 7(4), 756-768. <https://doi.org/10.19126/suje.388616>
- Demirel, Ö. (2011). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme* (15. baskı). Pegem Akademi.
- Doğan, G. (2016). *Yedi iklim Türkçe öğretim seti B1, B2, ve C1 seviyesi ders kitaplarındaki metinlerin yabancılar Türkçe öğretiminde kültür aktarımı açısından incelenmesi*. (Tez No. 447600) [Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi – Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. Önder Maatbacılık.
- Doğan, İ. (2018). *Eğitim sosyolojisi kavramlar ve sorunlar*. Nobel.
- Duran, K. (2022). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Türkçe Öğreniyorum seti (A1-A2 düzeyi)*. (Tez No. 736762) [Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi – Tokat]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Eagleton, T. (2023). *Kültür* (B. Göçer, Çev.). Tellekt. (Çalışmanın orijinali 2016’da yayımlanmıştır)
- Eagleton, T. (2011). *Kültür yorumları* (Ö. Çelik, Çev.). Ayrıntı. (Çalışmanın orijinali 2006’a yayımlanmıştır).
- Eliot, T. S. (1987). *Kültür üzerine düşünceler* (S. Kantarcıoğlu, Çev.). Kültür ve Turizm Bakanlığı. (Çalışmanın orijinali 1943’e yayımlanmıştır).
- Erdoğan, İ. (2015). *Eğitim bilimleri ve millî eğitime dair* (4. baskı). Nobel.
- Ergun, D. (2000). *Kimlikler kaskacında ‘ulus kimlik’*. İmge.
- Ergun, D. (1991). *Türk bireyi kuramına giriş*. Gerçek Yay.

- Ertuğrul, M. (2015). *Yabancılar Türkçe öğretimi kitaplarında kültür aktarımı*. (Tez No. 378275). [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi–Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Fidan, N., & Erden, M. (1993). *Eğitime giriş* (3. baskı). Meteksan Anonim Şirketi.
- Geçimli, M., & Kayahan Yüksel, D. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli erdem-değer-eylem çerçevesi: güz dönemi 5. sınıf Türkçe Ders kitabı bağlamında bir inceleme. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 8(4), 160-174.
- Göçer, A. (2014). Türkçe öğretmeni adaylarının dil kültür ilişkisi üzerine görüşleri: fenomenolojik bir araştırma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 25-38.
- Gülden, B. (2019). *Türkçe öğretim programlarının ve Türkçe ders kitaplarının kültür aktarımı bağlamında somut olmayan kültürel miras öğeleri açısından incelenmesi* (Tez No. 551293) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi – Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gülle, Z. (2019). *Yabancılar Türkçe öğretiminde kültür aktarımının başka bir boyutu: ders kitaplarının cinsiyet tercihi açısından incelenmesi*. (Tez No. 574264) [Yüksek lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi – Zonguldak]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Güler, O. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli erdem-değer-eylem çerçevesinin hermeneutik analizi. *Temel Eğitim*, 7(27), 49-68. <https://doi.org/10.52105/temelegitim.1728391>
- Gültekin, T., Konçina, A., Uygan, E., Ulus, H. ve Çobanoğlu, C. (2019). Homoludens sergisi örneğinde karşılaştırmalı inceleme: kültürel aktarım ve oyun. *Ulakbilge*, 7 (34), 215-222. [doi:10.7816/ulakbilge-07-34-01](https://doi.org/10.7816/ulakbilge-07-34-01)
- Güvenç, B. (2002). *Kültürün abc'si*. YKY.
- Güvenç, B. (1985). *Kültür konusu ve sorunlarımız*. Remzi.
- Güvenç, B. (1996). *İnsan ve kültür*. Remzi.
- Hurn, C. J. (2018). *Eğitim sosyolojisi, okulun imkan ve sınırları* (M. Sever, Çev. Ed.). Pegem Akademi. (Çalışmanın orijinali 1978'de yayımlanmıştır)
- Kahramanoglu, R., Altun, D., & Bakan Kalaycıoğlu, D. (2024). K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli: okuryazarlık becerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 53(241), 499-518. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1307713>
- Kangal, A., & Çevik-Kansu, C. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli hakkında ilköğretim 1. sınıf öğretmen görüşmeleri. *Eurasian Journal of Teacher Education*, 6(2), 107-125. <https://doi.org/10.69918/ejte.1620917>
- Kaplan, M. (2021). *Kültür ve dil*. Dergah.
- Kaplan, M. (2001). *Türk milletinin kültürel değerleri*. MEB.
- Kara-Özkan, N. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 2024 ortaöğretim Türkçe dersi öğretim programında üst düzey düşünme becerileri. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 68-89. <https://doi.org/10.48066/kusob.1611586>
- Karataş, İ. H. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli hakkında. *Alanyazın*, 5(1), 6-11.
- Karataş, F. (2025). Öğretmen adaylarının gözüyle Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM): değerlendirme raporlarının tematik analizi. *Nevşehir Hacı Beştaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 15(2), 1068-1087. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1622630>

- Keçeci, Ş. (2022). *Ortaöğretim yapılandırılmış müdahale programı ile kültür aktarımının sosyal değer edinimine etkisi*. (Tez No. 752947) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi – Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Keskin, F. (2010). *Yetişkinlere yönelik yabancı dil olarak Türkçe derslerinde yazınsal metinlerle kültür aktarımı*. (Tez No. 287740) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi – İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kılıçkaya, K. (2023). *Sosyal bilgiler eğitiminde kültürel farkındalık ve ifade yetkinliği kapsamında kuşaklar arası kültür aktarımının incelenmesi*. (Tez No. 819484) [Yüksek lisans tezi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi – Nevşehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kılınç, A. (2016). *Ortaöğretim Türk edebiyatı ders kitaplarında geçen halk şiiri metinlerinde kültür aktarımı* (Tez No. 436761) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi-Antalya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Köçer, N. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türkçe dersi öğretim programı ve 5. Sınıf Türkçe ders kitabının kültür okuryazarlığı bağlamında incelenmesi. *Ulusal Türkçe Edebiyat Kültür Eğitin (TEKE) Dergisi*, 14(1), 161-171. <https://doi.org/10.7884/teke.1589388>
- Köktürk, M. (2006). *Kültürün dünyası 'kültür felsefesine giriş'*. Hece.
- Kula, F. (2017). *Kültür aktarımı ve kültürel kimliğin geliştirilmesi konusunda yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin beklentileri, görüşleri ve önerileri*. (Tez No. 454874) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi – Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kulak, Ö. (2017). *Theodor Adorno: kültür endüstrisinin kısıracında kültür* (3. baskı). İthaki
- Kurtkan, A. (1976). *Genel sosyoloji*. İÜİF.
- Kurdayıoğlu, M., & Çetin, Ö. (2015) Temel beceriler ve Türkçe öğretimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 1-19. <https://doi.org/10.16916/aded.6519>
- Küçük, Z. A., & Kurt, T. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin, eğitim reformlarının etkililiği bağlamında okul yöneticilerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Mükemmellik Arayışı Dergisi* (8), 2-27.
- Melanlıoğlu, Z. (2008) Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 64-73.
- Meriç, C. (1986). *Kültürden irfana*. İnsan.
- Mertens, D. M. (2019) *Eğiti ve psikolojide araştırma ve değerlendirme* (İ. Seçer, & S. Ulaş, Çev. Ed.). Anı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2024a). 2024 *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı öğretim programı*. MEB Yayınları. <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2024b). 2024 *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ortak metni*. MEB Yayınları. <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Mutlu Öztürk, H., Güngör, H., & Gülay-Ogelman, H. (2021). Okul öncesi dönemde kültürel miras eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: Denizli ili örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 175-203. <https://doi.org/10.32572/guntad.878268>
- Orhan Karsak, H. G., & Karataş, F. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programlarında değerler eğitimi: İlkokul Türkçe dersi öğretim programı örneği. H. Ateş (Ed.), *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programlarına genel bakış* içinde (93-126). Eğitim Yayınları

- Özçelik, D. A. (1989). *Eğitim programları ve öğretim; genel yöntemleri*. ÖSYM Eğitim.
- Özdemir, M. (2010) Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özdemir, S. M. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye’de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2),126-149.
- Özgat-Tatan, O. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: yedi iklim Türkçe öğretim seti örneği (A1-A2 düzeyi)*. (Tez No. 527033) [Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi – Tokat]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özge-Sağbaş, N. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 15(3), 1566-1583. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1724374>
- Özgür, E. S. (2004). *Küreselleşme sürecinde kültür aktarımında sanat (resim-iş) eğitiminin önemi*. (Tez No. 145103) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi – Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sakar, S. (2024). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki okuma metinlerinin kültür aktarımı bağlamında incelenmesi: ‘Türkçeye Yolculuk’ Türkçe öğretim seti C1+ düzeyi*. (Tez No. 884992) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi – Antalya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- San, İ. (2019). Kültür aktarımı ve çağdaş kültür sorunu içinde sanat eğitiminin yeri. *Ankara University Journal of Faculty of Education Sciences (JFES)*, 16(2), 137-145. https://doi.org/10.1501/Egifak_00000000976
- Sancar, E. S. (2021). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Anadolu hikayeleri adlı metinlerin kültür aktarımı açısından değerlendirilmesi*. (Tez No. 704314) [Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi – Tokat]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sayid-Açıkgöz, E. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı: (A1-A2 düzeyi)*. (Tez No. 529622) [Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi – Tokat]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sertkaya, K. B. (2010). *İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler dersi öğretiminde kültür aktarımı ve kimlik geliştirme*. (Tez No. 274348) [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi – Balıkesir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Smith, P. (2007). *Kültürel kuram* (2. basım) (S. Güzelsan, & İ. Gündoğan, Çev. Ed.). Babil. (Çalışmanın orijinali 2001’de yayımlanmıştır)
- Suluk, B., & Yıldırım, O. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline göre hazırlanan ders kitaplarındaki değerlerin gelişimsel dönemler açısından incelenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 8(1), 157-177. <https://doi.org/10.33400/kuje.1606487>
- Taşkın, S. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde değerler eğitimi yaklaşımının analizi. *İstanbul Eğitim Dergisi*, (2), 160-180. <https://doi.org/10.71270/istanbulegitim.istj.1640604>
- Tezcan, M. (2016). *Eğitim sosyolojisi*. Anı.
- Turgut-Yeşilyurt, E. (2019). *Yabancılarla Türkçe öğretiminde kültür aktarımında Nasrettin Hoca fıkralarının B2 seviyesinde değerlendirilmesi*. (Tez No. 585165) [Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi – İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Uyar, Y. (2007). *Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme*. (Tez No. 207106) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Uygun, K., & Akgül, G. (2024). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline ilişkin görüşleri. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 81-102.
- Uygun, M. (2022). *TÖMER yabancılar için Türkçe Öğretim seti (A1-A2) ders kitabının yabancılarla Türkçe öğretiminde kültür aktarımı bağlamında incelenmesi*. (Tez No. 736345) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi – Antalya] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Uygur, N. (1996). *Kültür kuramı*. YKY.
- Uzun, M. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında sosyal duygusal öğrenme becerilerinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 11(2), 63-78. <https://doi.org/10.24289/ijser.1610561>
- Uzun, S. (2022). *Yabancılarla Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında Türk millî kültür öğeleri ile kültür aktarımının tespiti ve değerlendirilmesi (gazi üniversitesi TÖMER ders kitapları)*. (Tez No. 766445) [Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi – Giresun]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ültanır, G. (2003). Eğitim ve kültür ilişkisi eğitimde kültürün hangi boyutlarının genç kuşaklara aktarılacağı kaygısı. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 291-309.
- Ünlü, İ. (2012). *Sosyal bilgiler öğretim programında kültür aktarımı konuları öğretiminin yeterlilik düzeyinin incelenmesi*. (Tez No. 325809) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi – Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme: teori ve teknikleri*. Alkım.
- Varış, F. (Ed.). (1998). *Eğitim bilimine giriş*. (T. Gürkan, D. Gözütok, S. Pektaş, C. Babadoğan, & O. Gürbüz Türk, Yazarlar). Alkım.
- Veyis, F. (2019). Millî değerlerin aktarımında Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının yeri: yürürlükteki kitaplar üzerine bir içerik analizi. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(221), 141-157.
- Yavuz, A. (2024). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras unsurları bağlamında incelenmesi* (Tez No. 866433) [Yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi – Karaman]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım, Y. & Çalışkan, A. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin 21. yüzyıl insan profili açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(26), 204-220. <https://doi.org/10.55605/ejedus.1548121>
- Yılmaz, B. B. (2022). *Yabancılarla kültür aktarımı açısından B1-B2, C1-C2 düzeyinde İstanbul Üniversitesi kaynaklarının değerlendirilmesi*. (Tez No. 724110) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi – İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, S. (2024). *Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin kültür aktarımı açısından incelenmesi*. (Tez No. 868287) [Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi–Bolu]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EKLER

EK-1. Etik Kurul İzni

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL BAŞKANLIĞI
Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu
ERZURUM

Toplantının Mahiyeti :Etik Kurul
Toplantının Tarihi : 15.05.2025
Toplantının Sayısı :06

Karar-22: Danışmanlığını Doç.Dr. Fatih VEYİS'in yürüttüğü yüksek lisans öğrencisi Büşra MUTLU'nun "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Kültür Aktarımı ve Kültür Aktarımına Dair Öğretmen Görüşleri" isimli yüksek lisans tez çalışması ile ilgili etik kurul onay belgesi talebi ile ilgili husus görüşüldü

Yapılan görüşmelerden sonra adı geçenin "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Kültür Aktarımı ve Kültür Aktarımına Dair Öğretmen Görüşleri" isimli tez çalışması ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına,

oy birliği ile karar verilmiştir.

(e-imza)
Prof. Dr. Refik DİLBER
Birim Etik Kurul Başkanı

(e-imza)
Prof.Dr. Yasin SOYLU
Birim Etik Kurul Başkan Yardımcısı

(e-imza)
Prof. Dr.Namık Tanfer ALTAŞ
Birim Etik Kurul Üyesi

(e-imza)
Prof.Dr. Muhsine BÖREKÇİ
Birim Etik Kurul Üyesi

(e-imza)
Doç.Dr. Zafer YILMAZ
Raportör

Ek-2. MEB Araştırma ve Uygulama İzni

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ARAŞTIRMA UYGULAMA İZİNİ BELGESİ**

Başvuru No: MEB.TT.2025.026555.01

T.C. Kimlik No: 16*****40

Adı Soyadı: BÜŞRA MUTLU

Araştırmanın Adı: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Kültür Aktarımına ve Kültür Aktarımına Dair Öğretmen Görüşleri

Araştırmanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Örneklem / Çalışma Grubu: Öğretmen

Veri Toplama Aracının Başlığı: Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenleri için Kültür Aktarımına İlişkin Görüşme Formu

Araştırma Uygulama İzninin Kabul Tarihi: 26.05.2025

Araştırma Uygulama İzninin Bitiş Tarihi: 26.05.2026

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine (2024/41)" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup aşağıda ifade edilen bilgiler kapsamında araştırma uygulama izni Millî Eğitim Bakanlığı ilgili birimleri tarafından onaylanmıştır.

Uygulama Yapılacak İller	Uygulama Yapılacak Birimler	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatları	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu
ERZURUM	Fen Lisesi	Prof. Dr. Necmeddin Erbakan Fen Lisesi	761490
ERZURUM	Anadolu Lisesi	Ziya Gökalp Anadolu Lisesi	750819
ERZURUM	Anadolu Lisesi	Nevzat Karabağ Anadolu Lisesi	758009
ERZURUM	Anadolu Lisesi	Şehit Yakup Sürücü Anadolu Lisesi	762111
ERZURUM	Anadolu Lisesi	Mümtaz Turhan Anadolu Lisesi	767154
ERZURUM	Anadolu Lisesi	Palandöken Yıldızkent Hüseyin Avni Ulaş Anadolu Lisesi	972645

Doğrulama Kodu: 1c1f78ec68e7bea29a569ca27a5901469104eac707fb7a7d6f1524ec98ab4321

Doğrulama Adresi: arastirmaiznileri.meb.gov.tr/belge-dogrula

Serhat Mah. 1290. Sokak No.8/B 06374 Yenimahalle/Ankara TÜRKİYE

Telefon No: (0312) 413 43 00, Belgegeçer No: (0312) 413 45 12

e-posta: ttkb_arastirmaiznileri@meb.gov.tr, internet adresi: ttkb.meb.gov.tr

Sayfa 1/2

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ARAŞTIRMA UYGULAMA İZNİ BELGESİ

Uygulama Yapılacak İller	Uygulama Yapılacak Birimler	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatları	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu
ERZURUM	Anadolu Lisesi	Cumhuriyet Anadolu Lisesi	974855
ERZURUM	Anadolu Lisesi	Şükrüpaşa Anadolu Lisesi	973780
ERZURUM	Anadolu Lisesi	Erzurum Anadolu Lisesi	969415
ERZURUM	Anadolu Lisesi	Mecidiye Anadolu Lisesi	969410
ERZURUM	Anadolu Lisesi	Harput Kapı Anadolu Lisesi	765548
ERZURUM	Anadolu İmam Hatip Lisesi	Yakutiye Anadolu İmam Hatip Lisesi	761426
ERZURUM	Anadolu İmam Hatip Lisesi	Sezai Karakoç Anadolu İmam Hatip Lisesi	761658
ERZURUM	Anadolu İmam Hatip Lisesi	Erzurum Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	769138
ERZURUM	Anadolu İmam Hatip Lisesi	Hasan Basri Anadolu İmam Hatip Lisesi	973765
ERZURUM	İmam Hatip Lisesi	Rabia Hatun Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	749182
ERZURUM	İmam Hatip Lisesi	Erzurum Anadolu İmam Hatip Lisesi	969425
ERZURUM	İmam Hatip Lisesi	Palandöken Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	749183
ERZURUM	İmam Hatip Lisesi	3 Temmuz Anadolu İmam Hatip Lisesi	751724

Not: Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülde yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Belgeler aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.

Doğrulama Kodu: 1c1f78ec68e7bea29a569ca27a5901469104eac707fb7a7d6f1524ec98ab4321
Doğrulama Adresi: arastirmaiznleri.meb.gov.tr/belge-dogrula
Serhat Mah. 1290. Sokak No.8/B 06374 Yenimahalle/Ankara TÜRKİYE
Telefon No: (0312) 413 43 00, Belgegeçer No: (0312) 413 45 12
e-posta: ttkb_arastirmaiznleri@meb.gov.tr, internet adresi: ttkb.meb.gov.tr

Ek-3. Veri Toplama Aracı

Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Kültür Aktarımına İlişkin Görüşme Formu

Değerli katılımcımız,

Ben Atatürk Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi alanında yüksek lisans yapmaktayım. 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programında kültür aktarımı ile ilgili bilimsel bir araştırma yapmak istiyorum. Hazırlanan bu görüşme formunda kültür aktarımı ile ilgili bazı sorular sorulmuştur. Amacım, bu sorulara vereceğiniz cevaplarla Türk dili ve edebiyatı derslerindeki kültür aktarımının ne düzeyde olduğuna ilişkin tespitlerde bulunarak hazırlanan programda bunların ne kadar var olduğunu analiz etmektir. Bu yüzden soruları mümkün olduğunca detaylı cevaplamanız önem taşımaktadır. Verdiğiniz cevaplar sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır ve bilgileriniz gizli tutulacaktır. Yardıminız için teşekkür ederim.

Öğretmen Görüşlerine Yönelik Sorular

1. Türk dili ve edebiyatı derslerinin kültür aktarımdaki rolünü nasıl tanımlarsınız?
2. Kullandığınız ders materyalleri (kitap, metin, görsel vb.) kültürel aktarım açısından yeterli mi? Hangi kaynakları daha etkili buluyorsunuz?
3. Derslerinizde kültürel unsurların aktarımına yönelik özel etkinlikler ya da bir yöntem, strateji kullanıyor musunuz? Örnek verebilir misiniz?
4. 2024 Maarif Modeli kapsamında geliştirilen ve şu an 9. sınıflarda uygulanan öğretim programı kültür aktarımına yeterince olanak sağlıyor mu? Sağlıyorsa nasıl? Sağlamıyorsa neden?
5. Türk dili ve edebiyatı derslerinde kültür aktarımını daha etkili hale getirmek için neler yapılabilir?
6. Son olarak konuya ilişkin eklemek istediğiniz bir şey var mı?

ÖZ GEÇMİŞ

1998 yılında [Redacted] de doğdum İlk ve ortaöğrenimimi Kocaeli’de tamamladım. 2016 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliğinde lisans öğrenimine başladım ve 2020 yılında mezun oldum. 2022 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisans programına kabul edildim.

